THOLAKARI

First Rains

EDITED BY

A. NAGA GOPALA RAO

FIRST PUBLISHED SEPTEMBER 1943
SECOND EDITION SEPTEMBER 1961

తొలకరి

కవికోకిల కావ్యావళి

వసంతము

గ్రీష్మము

ప్రణయార్పణము

బలి

హోలి

చెల్లమాంబ

తొలకరి

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి

స్వర్గీయ

శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మయ్య

గారి పవిత్ర స్మృతికి

శ్రీయద్దేపలి వంశ వి
హాయసమణి యైన లక్ష్మయార్యుని సుయశః
కాయము హితరతమతినై
ధ్యేయము గావింతుఁ గృతిపతిత్వంబునకున్

హాలముందాల్చి సమస్తభూజనులుచోద్యంబంద బంగారు పం
టలు పండింతురు 'తెల్గ' లీతెలుఁగురాష్ట్రంబెల్ల శోభిల్లఁగా
కలముందాల్చి రచింతురాంధ్రకవితాకల్యాణి కై సేయు మం
జులవాక్పూనగుళుచ్ఛముల్ నవరసస్ఫూర్తిస్ఫురత్కావ్యముల్

తెలగా సత్కులమందు వాసి గని అద్దేపల్లి వంశంబు శో
భిలె తీరౌ పువ్వుఁదోట చక్కని గులాబీజాతి రీతిన్ జనం
బుల కామోదముఁగూర్పదాల్చినదిసత్పుత్ర ప్రసూనంబులన్
జెలువారం గయిసేసె కైకర పురశ్రీ రమ్యధమ్మిల్లమున్

ఆ వంశంబున బాలభాను డన కొండయ్యాభిధానుండు తా
నావిర్భావమునందె; నాతనికి సుబ్బయ్యాఖ్యు డాత్మోద్భవుం
డై వాసింగనె; వాని పేరిడిన గ్రంథాగార మొక్కండు నే
డా వీటన్ బోలుపారు పౌరజనవిద్యాగంధసంధాయియై

అలఘుతరశీలు రేవురు
గలిగిరి సుతు లతని కతివికస్వరమూర్తుల్
విలసిల్లె విబుధమణి వా
రలలో లక్ష్మయ యశోవిరాజితుఁ డగుచున్

వానికి లక్ష్మికిన్ దగవు బాపిన పుత్రుల గాంచె నాత డా
బాణునికావ్యమున్ తెనుగుబాస రచించి 'కవిత్వవైదుషీ
వేణిక'నా నుతింగను నభిజ్ఞవతంసుని నాగగోపునిన్
హూణసరస్వతీకరజయోన్నతిఁ గాంచిన నాగభాస్కరున్

మతిమంతుండగు లక్ష్మయాఖ్యుడు జగన్మాన్యుండు రౌద్రిన్ దివం
గతుఁడైనన్ పితృదేవమూర్తిని లసత్కావ్యప్రసూనాంకచి
హ్నితుగాఁ జేయఁదదగ్రనందనుడు మన్మిత్రుండు వాంఛింపనీ
కృతికిన్ నాయకుఁ జేసి తద్విభవమున్ గీర్తించితిన్ బ్రీతిమై

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి
సుభాసు . తొలకరి

ప్రస్తావన.

తెలుగుదేశమందలి వర్ణాశ్రమములను, వర్ణాశ్రమ ప్రవృత్తిని పురస్కరించుకొని నా మనసులోనే నల్లుకొనిన భావములను పద్యరూపముగా 'బాలవేశ్య' యను పేర బాలదాళ్వ భారతీ పత్రికాముఖమున ఆంధ్ర రసజ్ఞలోకమునకు నివేదించియుంటిని. ఇదిగాక 'పల్లె పెండ్లి సందడి' యను శీర్షికలుగల పద్యములను గూడ నౌపుత్త్రాయుతంబై యుందుకొంటిని.

ఈ పద్యముల నన్నింటిని ప్రాంత భారతులనుండి సేకరించి వ్రాసి తమబిడ్డలును శిష్యప్రశిష్యులును శ్రీ బొద్దపల్లి లక్ష్మయ్యగారిపేర సంకీర్తనముగా నొక గ్రంథరూపమున వెలువరించి శ్రీ బొద్దపల్లి నాగగోపాలరావుగారి పితృభక్తి యెంతయు మెచ్చుకొనదగియున్నది.

శ్రీమహాశయులును, ధీమంతులును, వదాన్యవరులును నవ్యసారస్వతాభిమానులై నాకు హితులగు వారు విశేషించి అయ్యలయందు పితృపూజా తత్పరులగు శ్రీ నాగగోపాలరావుగారి యభిప్రాయము ననుసరించి నా యీ పద్యావదంబును ప్రకటించుచున్నందుకు నభినందించుచున్నాను.

నా రచనయందు పొరపాటులు దొరలియుండవచ్చును. పెద్దలగు నాంధ్ర విద్వాంసులు విద్యానుమతరీతి నా దోషములను సరిచేయుదురని వేడుచున్నాను.

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త
[illegible]

20.6.1943.

తొలకరి

అర్కతప్తంబౌ మహాబ్ధిమధ్యమునుండి
యాకాశవీధి కంతంత లేచి
యటుప్రాకి యిటుప్రాకి యాశాంతముల దాకి
యంబరం బంతయు నావరించి

పొరలలో బొరలు దొంతరలు దొంతరలునై
నీలనీలంబులై నిలిచి నిలిచి
పశ్చిమ యామ్య దిగ్భాగద్వయంబు మ
ధ్యంబు పెందెరువుగాఁ దరలి తరలి

లోని తేజంబు తళుకు తళుక్కు మనుచు
మెరసి పై బడ దిగ్దిగంతరము లెల్ల
దద్దరిల్లంగ నురిమి యుత్సాహజృంభ
ణమును, నున్నతగగనయానంబు దనర

అడ్డమై నిల్చు సహ్యాద్రిపంక్తుల కల్గి
యూరుపుపై నురుముగా హుంకరించి
పెరిలు పెళ్లను బిడుగుల సహ్యాద్రి
మూర్ధంబు పిండిగా మొత్తిమొత్తి

ఎలగోలు వర్షించి యేకోదకంబుగా
మళయాళమును జలమయముఁ జేసి
పెనుగాలి జత గూడి వినువీధి నడయాడి
యా పర్వతాగ్రంబు లంత దాటి

నీలగిరి శృంగముల మ్రోల నిగిడి పఱచి
ద్రవిడ కర్ణాటకంబులు దాటిపోయి
భరతభూమికి భూషణప్రాయమైన
యాంధ్రరాష్ట్ర మధ్యంబున కరుగుదెంచి.

తొలకరి మేఘముల్ చదలఁదోఁచె, నభస్తరుణీ వినీలకుం
తలములు జీరుకాడెడువిధంబున భూస్థలికిన్ దిగున్ మహో
జ్జ్వలమగు స్వర్గజీవనము; జాల మికేటికి లెమ్ము లెమ్ము నీ
హాలమూధరించి రమ్ము సమయంబరుదెంచె నిదే కృషీవలా!

ఆ హిమాచలము లక్ష్యంబుగా నవె కొన్ని
యరుగుచునుండె నీలాంబుదములు
పూర్వాభిముఖములై పోవుచున్నవి కొన్ని
బ్రహ్మదేశమునకు వార్ధి దాటి

పాయలు పాయలై పరుగెత్తు నొకకొన్ని
తీరుగా నుత్తరదిశకు సాగి
మెలికలు తిరిగి చుట్టలు జుట్టుకొని కొన్ని
దొరలుచున్నవి వసుంధరకు డిగుచు

తరళసౌందర్య లీలావిధాన మొనర
నవ్యమోహావ మగు గగనాంగణమున
సహజ చాంచల్య లలిత స్వాచ్ఛ్యయవిహార
సంభృతంబైన వాయుసంచాలనమున.

కనుచూపుమేర దిగంతమం దవెకొన్ని
పర్వతశ్రేణినా పరిఢవిల్లు
ఆకసంబున నీదులాడు నోడలభంగి
యవె తేలు నొక కొన్ని యంబుదములు

మీదిమీదికిఁ బోయి మిహిరమండలము నా
చ్ఛాదించు నవె కొన్ని జలధరములు
ఆ సూర్యకాంతు లందందు నంచుల వెల్ల
నింగి మధ్యంబున నిలుచు కొన్ని

గగనమునుండి భూమికి దిగుచు కాళ్లు
సాచె నవె కొన్ని యపరదిశాంచలముల
నచట వర్ధిల్లు ధరణీరుహవ్రజంబు
వాన తెలిముసుగునను కప్పంగబడియె.

ఇవె వ్రాలుచున్న వీ యింద్రకీలాఖ్య ధ
రాధరాగ్రమున ధారాధరములు
అవె కొండవీటిపై నవె మంగళాద్రిపై
నల్లని పొగమబ్బు లల్లుకొనియె

అటు పాపికొండలం దిటు కోరుకొండపై
నల్లాడె కొన్ని నీలాంబుదములు
భద్రశైలము సింహపర్వతంబును దాకి
వర్షించె నొక కొన్ని వారిదములు

గ్రీష్మ మది యంతరించెను మృగశిరప్ర
వేశమై యొప్పె నాంధ్ర పృథ్వీతలమున
తప్తమగు భూమి వర్షాన దడిసి యునికి
కమ్మనగు మట్టివాసనల్ కలయబర్వె!

అరుణభూరజము నొయ్యన దాల్చి శోణవా
హిని యయ్యె నల్లదే కృష్ణవేణి
నిండుజీవనమును, నెలజవ్వనము దాల్చె
వృద్ధగౌతమియు విజృంభణమున

కృష్ణరాజ్యము సంస్మరించెడు నోజ యు
ప్పొంగుచున్నది యదే తుంగభద్ర
తిప్పలన్నియు ముంచి తెప్పల దేలించి
యలలతో పెన్న తూగాడుచుండె

నాటవికజృంభణంబున నడ్డమైన
కొండల బగిల్చి యడవుల గూల్చివైచి
యడవి కోయదొరల యింటి యాడుబిడ్డ
యెఱ్ఱకాలువ యత్తింటి కేగసాగ.

కడలి గర్భమునందు కరడుకట్టిన కారు
కటికచీకటిఁ గొంతకాల మలసి
యటునిటు ద్రొక్కి తూగాడెడు కెరటాల
నడకలలో గొన్నినాళ్లు నలిగి

తీర్చి కాసెడు నెండదెబ్బకు గొన్నాళ్లు
యెసరుపొంగును వోలె మసలి మసలి
యెలయించి వినువీధి కెగురవైచెడు గాలి
దేలి దూలుచు కొంతకాల ముండి

ఆకసము నంటియున్న నైల్యంబు నందు
కొన్ని దినములు పైకిరాకుండ కరగి
యిన్ని దిక్కులు కడదాకి యిప్పుడు చూడు
మంబుదంబులు మిన్నంటి యాడ దొడగె.

అనుకొన్నారొకో యెవ్వరైన మునుపి ట్లౌనంచు నా చండశా
సను రాజ్యంబునువోలె మాడ్చినది గ్రీష్మంబింతకాలంబు నా
తనచైతన్యము నవ్యధర్మవిజయోత్సాహంబు శోభిల్లు చ
ల్లని వర్షాగమముం గనుంగొనుము కాలంబెంతలో మారెనో !

పాయల్ పాయలుగాఁగ నల్లనై నభోభాగమునం దేలి బల్
తోయంబుల్ గురిపించుచున్ బ్రబలసంతోషంబునిండార స్వే
చ్ఛాయానంబున నత్యుదాత్తగతి సంచారంబుఁగావించు తా
మీయానందము నెందుదాచుకొనెనో యిందాక నీమేఘముల్

మెరసిపోవుచునుండె మిరుమిట్లు కొల్పుచు
నీలజీమూతముల్ చీలిపోవ
ఉరిమి పైబడుచుండె నుర్వీతలం బెల్ల
కదలొంది యదరున బెదరిపోవ

పెఠిలి బ్రేలుచునుండె పిడుగులు రాలగా
పర్వతాగ్రంబులే పగిలిపోవ
నాదివేయుచునుండె నొకగడ్డిపోచగా
నే మూలకో లోక మెగిరిపోవ

ఏది యీ శక్తి? యీ మహోన్మాదలీల
కర్త యెయ్యది? యేది లక్ష్యంబు? చెప్పుమ
కృతయుగము నాటిపురుషుడ వీవు తండ్రి
లోకము పునాదులే కదలొందుచుండె.

ఆటవిడుపున నలరు విద్యార్థిగణము
లటుల విడివడి చెలరేగి యాడుచున్న
వవిగో! యాకాశవీధియం దంబుదములు
లాస్య కేళీకళా మహోల్లాస మొలయ

ఇది మహావిప్లవంబు మహేంద్రజాల
మిది జగన్నాటకంబున కెల్ల నాంది
పులకరించెను విశ్వ మపూర్వఫణితి
తొలకరించెను కనుము రోదోంతరంబు.

మొత్తములై పయోదములు ప్రోయతటిల్లతికల్ నటింప నృ
త్యోత్తుగ దిగ్దిగంతరమహీవలయంబు చలించులీల ముం
చెత్తు సువృష్టితోడ నవజీవన మెల్లెడ మేల్కొనంగ లో
కోత్తరమేఘవిప్లవమహోద్యమ మియ్యది హాయిగొల్పెడిన్

అవ్యయదివ్యభావమకరాలయజీవన మార గ్రోలి, యీ
దివ్యకళావికాస సముదీర్ణత మేదిని దాండవింపగా
శ్రావ్యగభీరనాదమధురంబుగ మేఘము సంచరించుచో
నవ్యయుగోదయంబు గగనంబునఁదోచు గదయ్య కర్షకా!

నీలమేఘ దర్శనమున నెమ్మివోలె
నాడుచున్నది పురి విప్పి యఖిలజగము
పైరుపచ్చలతో పుష్పపల్లవముల
తోడ పలురంగు లొలయు వస్తువులతోడ.

ఆశాతాండవకేళియో, నవయుగ ప్రారంభలీలారసా
వేశక్రీడనమో, జగజ్జనమనోఽభీష్టాసమావాప్తియో
యీశిల్పక్రియ లీ రసాభినయ మీశృంగార వారాశిసీ
చీశోభల్ మినుముట్టుచున్నయవి వీక్షింపందగున్ కర్షకా!

శాసనముల్ నిషేధములు శాస్త్రములాదిగ కల్గుబంధముల్
గోసి నటించు కృష్ణుడును గోపికలుం బలె రంగు లేకమై
రాసము లాడుచుండిన యరాచకమెంతయురమ్యమై మహో
ల్లాసముగూర్చుచున్నది యిలాతలముఁ గయి సేయుకూర్పులన్

నలుపో యెరుపో పసపో
కలవర్ణము లెల్ల కలియగలిపి చదలపై
జిలికిన నొలికిన నైనను
చెలువమె దళుకొత్తె రసము చిప్పిల నదిరా!

హారతు లెత్తుచున్ జగమునందలి యందములెల్ల వచ్చి కై
వారము సేయఁగా మహితవైభవముల్ వెలయించు రాజ్ఞియై
స్వైరపహారధీర యగు స్వర్గకుమారి; క్షణంబులోన బం
గారముగాఁగ మార్చెను జగంబఖిలంబుఁ గృషీవలాగ్రణీ!

అపరసముద్రవీచికల నస్తమయంబును జెందె రాజు తూ
రుపు తొలిప్రొద్దుచాటికల గ్రొంజిగిసోయగమంటుకొన్న ద
ట్టపు జలదాంతరేఖల బెడంగు మనంబు హరింపజొచ్చె వే
లుపుచెలువంబు భూమి ననలొత్తెను నిత్తటి గర్షకోత్తమా!

పలుకుం దేనియ తీగగా నిగుడ భూపాలధ్వనిన్ మేలుకో
తెలవారెం గనుమార్యపుత్ర! వెస నేతెమ్మింక లెమ్మంచు స
త్కలకంఠంబుల పాడుచుండిరదె యాకర్ణింపు మీవిట్టి మే
ల్కొలుపుం బాటను పాడిచూపిన రసజ్ఞుం డేమహాత్ముండొకో!

లలితవినీలమేఘశకలంబులపై మృదులారుణోదయో
జ్జ్వలనవకాంతిశోభలు విభాసిల లేత గులాబిరేకులై
మలయుగ వానిదేల్చు సుకుమారకుమారసమీరవీచికా
విలసన మందగించె వినువీధులఁ బూర్వదిశాంచలంబునన్

గొనబగు డాగురేకు తళుకుల్ చణుకుల్ దొళుకాడ నార వి
చ్చిన తొలిసంజచెల్వ మొకచిత్తరువై, తెరవోలె వ్రేలగ
ట్టిన యను వొప్ప ముందరనటించెడు నచ్చరలేమపోయగం.
బెనయగజాలు మందపవనేరితకోమల మేఘమాలికల్

పూచిన మోదుగుల్ కరగిపోసిన లోహము లంబరస్థలిన్
దాచిన రత్నమాలిక లుదాత్తరసాన్విత చిత్రసత్కళా
రోచులు సాంధ్యరాగమును గోదసి నిండె నపూర్వకౌతుక
శ్రీ చెలువార బ్రాతరుషసీసమయంబున దూర్పుదిక్కునన్

ఒకయెడమంకెనల్ మరియునొక్కెడ లేత గులాబిపూవు లిం
కొకదరి నెఱ్ఱికల్వలు మరొక్క దెసన్ కరవీరమంజరుల్
రకరకముల్ ప్రసూననికరంబు లివన్నియు నొక్కమారుగా
వికసన మంది యొప్పె నుడువీధి బ్రభాతపు సందెచాయలన్

తెరలు తెరల్ పొరల్ పొరలు తీరిచి పేరిచి పింజపింజగా
బరచిన సన్నపట్టువలిపంబులువోలిన మేఘమాల లం
బరమున వ్రేల వానిపయి వ్రాలెడు నందపుసందెవన్నియల్
కెరటములల్లుచున్ తురగలించుచునున్నవి లేమెరుంగులన్

చింతయా లక్కురం గంతంత కెగబ్రాకి
కరగి తేరినది చెంగావిచాయ
చుట్టు చెంగావిలో సుడివడు నొకకొంత
లలితమై మలయు గులాబిరంగు

తళతళ లంతకంతకు మీరి జిగి దేరి
నారింజవన్నె గానంగనయ్యె
అది వన్నె మీరుచో తుద కెఱ్ఱడాలు
కడాని నిగ్గులలో నడంగిపోయె.

నీలిమయె నిల్చె వీని యన్నింటివెనుక
నంతకంతకు బదు నెక్కునట్టి కత్తి
యంచువోలెను గ్రొందళుకారుచున్న
వెలుగువెల్లువ నివి యెల్ల మునిగిపోయె.

రంగులలోన రంగు లొకరంగున వేయితెరంగులై దిశా
ప్రాంగణసీమ లేమెరుగుటద్దకముల్ దడియారునట్లుగా
చెంగులు వ్రేల నారవయిచెన్ సరిగంచులపట్టుపుట్ట మా
'రంగులరాణి' రాణయొనరన్ కనుమెంతటి సిద్ధహస్తయో!

స్వచ్ఛందాహృతచిత్రవర్ణయగుచున్ సౌందర్యసామ్రాజ్యమే
కచ్ఛత్రంబుగ నేలుచున్నయది; యజ్ఞానాభిధానాంధకా
రాచ్ఛాదంబు దొలంగజేసి విపులార్యావర్త మాత్మీయదే
హచ్ఛాయావృతమై వినూతనశుభోద్యత్కాంతి పొల్పారగన్

ఆర్యజనలోక హృదయవిహాయసమున
నూతన యుగోదయారుణజ్యోతి వెలుగ
నమృతజీవనము పయోధరముల దొలుక
దాండవము సల్పుచుండె సంధ్యాకుమారి !

అవి హోమకుండానలారుణజ్వాలలా
యలముకొన్నవి ప్రాగ్దిశాంతరమున
అవి ధూమరాజీ విహారంబులా కారు
గ్రమ్ముకొన్నవి మేఘగణములట్లు

అది యజ్ఞశాలయా, యాసేతు హిమవన్న
గాంతరస్థంబైన యార్యభూమి
వేల్చుచునుండిరా వేదోక్తవిధి హవ్య
కోటి ముప్పదిమూడుకోట్లజనులు

అవల ప్రభవింపబోలు జ్ఞానార్కబింబ
ము మ్మహాయజ్ఞ ఫలముగా నేపు మిగిలి
స్వర్గధామంబునుండి విశ్వప్రపంచ
శాంతిరమ డిగివచ్చు నిశ్చయము భువికి.

ఈ యుషస్సుందరియే కదా దివ్య
సౌందర్యంబు వర్షించు ధరణిపైన
ఈ స్వర్గనందనయే కదా ప్రకటించు
దివిఁ బుట్టు కాంతిసందేశములను

ఈ కళారసలోలయే కదా పలువింత
నగిషీపనులు చూపు గగనసీమ
ఈ జగన్మోహినియే కదా యమృతంబు
పంచిపెట్టును కళోపాసకులకు

ఈ మహాగాయనీమణియేకదా త
లంప విశ్వగీతంబు పల్లవి గ్రహించి
పాడుకొను, మానిహృదయవిపంచి యందు
వేదగాంధర్వకృతు లాలపించుచుండు.

మనుగాలి యలలె సోకిన గందిపోవునో
సుకుమారమూర్తి యీ సుమశరీర
పసలారు నెమ్మేని మిసిమిపై మసి పూసి
నటు లౌనొ మొయిళుల నలుపుడాలు

కసుగందునో యేమొ పసిమిలేయెండకే
యెండకన్నెరుగని యీ లతాంగి
కరగి కలియునేమొ విరిసి విరియు నింగి
నీలాల చాలులోఁ దేలి సోలి

ఆగమాంతశిరోవర్తియగు ముకుందు
చరణతలములఁ జెలువారు నరుణిమ యయి
కాంతి దళుకొత్తు నా యుషఃకపులనేత్ర
యీ ఘనీభవించిన భూమి కెటుల డిగ్గు!

ఆ యరుణరాగ మంటినదోయి యార్య
భూతలమునందు ప్రత్యూషమునను గూడ
క్రమతరమైన యా యుషః కాంతులందు
భావిభారతలక్ష్మి తాఁ బ్రతిఫలించు

అంటియు నంటికోక చెలువారెడు నద్దకముల్ సెలంగ నీ
మంటికి మింటి కద్దు సుకుమారపు శిల్పములెల్లఁ బైరులై
పంటవలంతిపై నభముపైఁ బలువన్నెల, నెంత వింతలో
పంటలు పండిపోయినవి బాపురె! కోసికొనంగ రావొకో!

అది సకలావనీతల జనావనపావనమైన కాంతియై
యుదయమునందుచున్నదదిగో మృదులారుణనవ్యశోభ పూ
ర్వదిశ దలిర్చి రత్నముల రాసులు నీపయి గ్రుమ్మరించుచు
న్నదికనుమోయి నీవు యుగనాథుడవయ్య కృషీవలోత్తమా!

ముప్పదిమూడుకోట్ల దళముల్ చెలువారెడు పద్మరాజమై
యొప్పిన భారతావని నవోదయశోణ సువర్ణవల్లరుల్
కప్పిన యంత నూతనవికాస మెలర్పగ రేకు లన్నియున్
విప్పుచునున్న మేటిరమణీయతఁ గాంచఁగదయ్య కర్షకా!

తొలకరినాళ్ల తూర్పుదెసఁదోఁచిన యాపసిపాపప్రొద్దులేఁ
జెలువము భూమిప్రాలి యొకచేతను మేఁడివహించి దుక్కిటె
ద్దుల నదలించుచున్ పుడమిదున్నెడు నీ కృషి కాత్మమెచ్చి నీ
తలఁగల తెల్లపాగ మడతన్ పురి విచ్చినజాడ దోఁచెడిన్

తొ ల క రి

అవభృథమజ్జనంబన శ్రమాంబుకణంబులుజాలువారుమూ
ర్తి విలసనంబుతో వసుమతీసముపాసనతోడ నిత్యయా
గవిధి భజింపుచుండెడు జగద్ధితబుద్ధి వహించు సోమయా
జి వనఁ దనర్చి భాగవత జీవనమున్ వెలయింతు కర్షకా !

నా హృదయావనీతలమునన్ వికసించిన భావపుష్పసం
దోహము దండగ్రుచ్చి వయితున్నఋతన్ రసభావవల్లరీ
దోహదధూపధూమములు తోయదపంక్తులుసాక్షిగా మనో
మోహను డైన త్యాగమయమూర్తికి కర్షకచక్రవర్తికిన్

అల్లన భావరాట్నము నొయారముగా వెసత్రిప్పిత్రిప్పి యీ
తెల్లని మేఘపుం గొనల దీయుదు దారము లీ నవీనరా
గోల్లసనంబుతోడుగ నయోక్తులు వస్త్రము లల్లియుల్లి నా
యుల్లము కొల్లలాడు హలికోత్తముముఖ్యుని సత్కరించెదన్

నల్లనివాడు మూపుపయి నాగలిమోకులు దాల్చువాడు దా
పల్లెలలో పొలమ్ముల నివాసము నిత్యముసేయువాడు ఈ
నల్లనిమన్ను దున్నుచు జనంబుల నెల్లర బ్రోచు యోగిరా
ట్టల్లజు డా కృషీవలుడు తా వెలయున్ గలకాల మిద్ధరన్

వికసనమందుచున్న యరవిందమొనా జను ధాత్రిపై జగ
త్ప్రకృతి నిగూఢభావభరభంగిమముల్ వెలయించు చిత్రనా
ట్యకలన చూపుచున్నది విహాయసమున్ భువియున్ వెలుంగగా
నొకతొలిసంజ తా బాడమెనో కనుమోయి కృషీవలాగ్రణీ!

పరమధ్యానసమాధినిష్ఠ వెలయన్ బంచాగ్నిమధ్యంబునన్
దిరమైనిల్చి జపించె, నీ జనని పృథ్వీదేవి, యుద్దండభా
స్కరదేవున్ నడియెండకాలమున నీ చైతన్య నవ్యోదయ
స్థిర సౌభాగ్యము నీకు గూర్ప, నది సిద్ధిం గాంచె నీ నాటికిన్

మారును సర్వమున్ ప్రకృతి మార్పులరాశి యటౌట దానిలో
మారనివార లెందుకును మార రనుక్షణభిన్నభిన్న శో
భారమణీయముల్ ప్రకృతిభావము, లందలి యర్థ మెంచు సం
స్కారులు, కాలచిత్రఫలకంబున గాంతు రనంతసత్యమున్

రంగులసీమ యీ ప్రకృతిరాజ్యము సర్వము దీని గన్నులా
రం గని హాయి నొందుచు కరంగుము, ని కిది దైవదత్తమే
రంగును లేని నిర్గుణ నిరంజన తత్త్వములో కృషీవలా !
నింగియు లేని సీమ లటు నిచ్చిన లెవ్వడు సిల్పజాలునో !

ఏతరినైన సందియ మొకించుకయున్ గనబోక కాశ్యపీ
మాతృపదారవిందము లమాయికభక్తి భజించి, భూజన
ప్రీతి యొనర్చు శీలమున బేర్చుచు ధన్యత గాంచుచున్న యో
పూతకృషీవలా!హృదయపూర్వకవందనముల్ గ్రహింపుమా!

నీ వొక కర్మయోగివి గణింప, త్వదాశ్రమజీవకోటులా
గోవృషభాది జంతువులగూర్చి కృషిం బచరించి, సర్వలో
కావన కర్మయోగరతి గ్రాలెడు నీ మహనీయతల్ మదిన్
నీ వెఱుగంగజాల వవనీరమణీ ప్రియపుత్రరత్నమా !

నాగలి నీవు చేగొననినాడు సమస్తము నాటకట్టు భూ
భాగమునందు పౌరుషము పల్కులు వేయును నేల చెప్ప నీ
త్యాగగుణంబె సర్వవసుధాప్రజ కారయ పట్టుగొమ్మ నీ
నాగలిచాలు వెంబడి సనాతనజీవితరేఖ ప్రాకెడిన్

జనకుడ వీవు నీ హలము చాలున నుద్భవమందు సీత భూ
జనములపాలి లక్ష్మి, మనుజాశననాశన హేతుభూతదే
వుని సహధర్మచారిణియు, భుక్తియు ముక్తియు నిచ్చుతల్లి, వం
చిన తలయెత్తవింతకుఁ గృషీవల! యెంతయమాయకుండవో!

అదిగో చూడుము, రాతిలోపలి యహల్యాదేవి శ్రీరామ స
త్పదరాజీవపరాగ మింత తనకుం బ్రాపించునంతన్ నవా
భ్యుదయస్ఫూర్తివహించిమించినగతిన్ పుణ్యాత్మ! నీపాదముల్
కదియన్ వచ్చిన భూమి నూతనకళాలాలిత్య ముప్పొంగెడిన్!

కాలము మారిపోయినది కర్షక! యెప్పటియట్ల యింక నీ
కేల భయంబు నంద? తల యెత్తుము; చూడుము నేత్రపర్వమై
నాలుగుదిక్కులన్ మొలచు నవ్యవికాసము, కేలుమోడ్చియీ
నేలయె, నా యనుంగు జననీమణి యంచు నమస్కరింపుమా!

ఆ సతి మేలిదీవనల నందిన ధన్యుడ వన్న యాత్మవి
శ్వాసము నీకు గల్గునెడ స్వర్గము నీయది, భూమి నీది, నీ
దే సుమి సర్వవైభవము దేవుడ వీవ, నినున్ జయింప దే
వాసురు లేకమైన వశమానె? తలంపుము కర్షకాగ్రణీ!

కృషికమిత్రమ! చల్లని మృగశిరప్ర
వేశసుముహూర్త మదె; వినువీధి నీలి
జిలుగు మొయిళుల మేల్కట్లు జీరువారె
రోహిణీరౌద్రవహ్ని తిరోహితముగ

అది యొక పెండ్లిపందిరి దిగంతములన్ జెలువారె నీలనీ
రద శుభదుందుభిధ్వనులు శ్రావ్యములై; యమరేంద్రవైభవా
స్పద మగు ఠీవితో తరలివచ్చిరి పెండ్లికి, భారతీయులన్
త్రిదశులు వియ్యమందెవ రదే కనుగొమ్ము నభంబు సందడుల్

వసుధకు దొడ్డిచాయలను వాకిలి వైపున పెండ్లిపందిరుల్
ముసుగులుకప్ప క్రొత్తతమముల్ గదిసెన్ గృహమందు పెండ్లిప
న్నెసిరుల గుమ్మరించు నెఱసీటుల నూడుపు బేరటాండ్రు దా
రసిలి రొకళ్లొకళ్లు మొయిరాపులు చిన్నగవుల్ సెలంగగాన్

పల్లకి పైకి నెత్తిరదె పశ్చిమదిగ్వలయాంత మింద్రచా
పోల్లసనంబుతో మెరయుచున్నది, వియ్యమువారి రాక వి
ద్యుల్లతికాప్రదీపికలతో వెనుసందడిగా జెలంగె దా
నెల్లియు లగ్న మింత తడ వేటికి? నీ వెదురేగు మిత్రజిన్

రంగుల కోకలుం జిలుగురైకలు, కొప్పులలో తురాయి పూ
లుం గొమరారగా పులుగులుంబలె బారులు దీరి చేలలో
వంగిన యూడ్పుచేడియల పాటలకీ జగమెల్ల పుల్కరిం
చెం గనుమోయి! పచ్చనగు జీవకళల్ విలసిల్ల నెల్లెడన్

పచ్చని యద్దకంబు పనివానితనంబు వెలార్చుచుండె లే
బచ్చిక నేలపై నొక తివాచిని విప్పినయట్లు దానిపై
విచ్చిన గడ్డిపూలు పలు వింత తెరంగుల కత్తిరింపులై
యచ్చరతీగబోడుల యొయారపు నట్టువ లట్లు యూగెడిన్

చరమదిక్కున మూగు జలదాళి వినువీధి
దరలించి తూర్పుగా తరిమి తరిమి
తరులజొంపంబుల తల లొక్కప్రక్కకు
వసుధాతలముదాక వంచి వంచి

ఎరుపువారుచు పొంగు వృద్ధగౌతమి నుండి
తెలుగునేలకు నీరు మలపి మలపి
తరచైన పచ్చని వరియాకుమళ్లపై
తెర తెరల్ కెరటముల్ పరపి పరపి

పృథివిపై రాలుచున్న నేరేడుపండ్ల
నేరికొను నూడ్పుజనము పయ్యెదల నెగుర
గొట్టుచును వారితో గుసగుసలు కోడి
గములు సెలగ గోదావరిగాలి వచ్చె.

నీకు తొలికాన్పు సస్యలక్ష్మీకుమారి
అఖిలజగమును బెండ్లియిల్లై తనర్ప
అమరవరు లెల్ల కుసుమవర్షములు కురియ
ధన్యహాలిక! కన్యాప్రదాత వగుము!

అమరజీవన మీ ధాత్రి కవతరింప
ధర్మరతివై తపస్సను ధారవోసి
దివిని భూమిని రెంటి సంధింపవలయు
ఋషికులోత్తమ నీవ భగీరథుడవు!

నలుపగు మబ్బుబట్ట భువనంబుపయిన్ ముసుగున్ ఘటించి పై
జలుకు మహేంద్రజాలసువశీకృతసర్వజనాంతరంగు డి
మ్ముల నవమేఘమంత్రజలమున్ జడమా పుడమిన్ వినూతనో
జ్జ్వల బహువర్ణరూపమయప్రాణివితానము లుద్భవింపగన్

నిండె నభస్థలంబు నవనీరదకోమల నీలకాంతులన్
నిండె మహీతలంబు కమనీయలతాతరుగుల్మరాజితో
నిండు జలంబుతోడ రవణించెడు వాహినులున్ దటాకముల్
నిండుతనంబ యెల్లెడల నిండుకొనెన్ దొలివానకారునన్

పచ్చని కాల్వగట్లొరసి పారెడు నెఱ్ఱని క్రొత్తనీటిపై
నుచ్చలితంబులై దొరలుచున్న వవే చిరునవ్వు మోములం
దచ్చుపడన్ తరంగనిచయంబులు గ్రొన్నురువుల్ సెలంగగా
నచ్చటనచ్చటన్ సుడులొయారముగా తిరుగున్ ధ్వనించుచున్

అదె కను మేకమేఘముగ నాకసమందలి యర్ధభాగముం
బొదివెవినీలమై, చదల వొల్చెను భానుని మ్రింగివైచె, న
య్యదె! పెనుగాలితో గగనమంతయు మేఘములాక్రమించె నీ
యది ఋతువిప్లవంబు కనుమా! జగమంతయు మారిపోయెడిన్

గగనమున నిండియున్న గంగాభవాని
ధరణిలో డాగియున్న చైతన్యలక్ష్మి
గొండొరుల గనియు శుభముహూర్తమందు
నిను గటాక్షింతు రియ్యది నిక్కనంబు

ఆహుతి యయ్యె బూర్వాశలన్నియు బశ్చిమవాయువహ్ని వీ
చీహతి సోలుచు న్నిరవశేషముగా; నదె నీల నీరద
వ్యూహము తోడ నంబర మహో! రణరంగము లీల మారె నీ
యాహవమెల్ల నీకొఱకె యంచుధ్వనించెడి మేఘఘోషముల్

పలుకుచున్నది యాకాశవాణి యదిగో!
యాలకింపుము నీ వా రహస్యములను
గ్రాహ్యమగు నీకు నీ స్వధర్మంబు దాన
చల్లు మాపైన నమృత బీజములు భూమి

నూతనమై కనంబడు ననుక్షణముల్ వినువీధి మారుతా
నీతవిభిన్న మేఘరమణీయతరాకృతు లీ మహారసో
పేత విచిత్రనాటక మిదే గతి యెన్ని యుగాంతరంబులన్
బాతర లాడుచుండునొ యెవం డెరుగం గలడోయి కర్షకా!

అనవరత నూతనములైన హావభావ
విలసనము లెల్లెడల వెల్లివిరియు గాని
ప్రాతదన మెచ్చటను గానరాదు జగతి
గృతయుగమునుండి యేది లెక్కింపబడునొ!

లాస్య కేళీవిలాస కోలాహల మగు
ప్రకృతి నానాభిధానరూపములలోన
భావమే లేని దొకటి, నిర్జీవమైన
దొకటియును గానరాదు కదోయి మనకు

అనృత మిది యనుటయె యసత్యంబ కాదె
జడ మనుచు బల్కు టరయ మృషావచనమె
దుఃఖమయ మందు రది సహేతుకము కాదు
సచ్చిదానందలీలారసాఢ్య మిదియు !

ఎవరితీరున వా రన్వయించుకొందు
రంతియే కాని యెవ డీ యనంతసృష్టి
కావ్యమున కెల్ల నేక వాక్యంబు సేయు
నింతకును దీని పరమార్థ మేదొ! సఖుడ!

దీనినె నమ్మినావు, కృషిదీక్షయె నెమ్మది నిల్పినావు, పో
కానగరానిదానికొఱకై నడుకానల కేగబోవు; మే
లో నరపుంగవా! కృషికులోత్తమ! యెప్పటికైన నీ నిజం
బె నిను గాచు నిక్క మిది వేయివిధంబుల జాటిచెప్పెదన్

ఆ నీరదశ్యామలాకార మానంద
బాష్పకణంబుల బ్రతిఫలింప
ఆ దివ్యమేఘనినాదంబు హృత్కుహ
రాంతరంబుల బ్రతిరావము గన

ఆ రసోజ్జ్వలిత నాట్యానంద కేళికి
తను వెల్ల నుప్పాంగి తాండవింప
ఆ యనిర్వాచ్యామృతానంద మొలసి జీ
వాత్మకు రసతన్మయత్వ మొనర

నమ్మహాశక్తి కాభిముఖ్యము వహించి
యొక్క క్షణకాల మిరువుర మొక్కరముగ
దేశకాలాదిబంధముల్ తెంచివైచి
యెగిరి పోవుద మానందగగనమునకు.

అల్లిబిల్లిగ జడలల్లిన మొయిళుల
కురుల సందులను చిక్కులు వదల్చి
తరుల జొంపము వోలె దళమైన మబ్బుల
వలుద చీకటుల లోపలకు పోయి

తళుకు తళుక్కన బెళుకారు మెఱుపుల
సొలపు చూపులలోని వలపు లెఱిగి
తెలిమబ్బుగుబురల తెరలలో నురుములు
పలికించు పలుకుల తెలుగు జేసి

శిశువు గని యంత క్రొంబాలచేపు దాల్చి
యుబ్బి తొలుకాడు మాతృపయోధరముల
కరణి పొలుపారు నీ వానకారు సొగసు
విప్పి చెప్పరె! భావ సంవిదులు కవులు!

శ్యామలమూర్తి మేఘముల చాటున చక్రము ద్రిప్పుచున్న కే
శీమయ తత్త్వమే ప్రతిఫలించుచు నున్నది చూడగా ప్రజా
స్వామిక రాజ్యతంత్ర పరివర్తనలన్ వెలయించు ధాత్రిలో
నీమెయి నీలిచాయ నును నిగ్గులలోనఁ గృషీవలాగ్రణీ!

వరుసన్ బ్రాహ్మణరాజతేజములు నావైశ్యత్వముంగూడ ను
ర్వరఁ బాలించినవోయి, నీ విమల సేవాధర్మమే నేడు రా
జ్యరమం గైకొని యేలుచున్నదని పాశ్చాత్య ప్రజాపాలనా
చరితల్ చాటుచునున్న విన్నియునువిశ్వశ్రేయమున్ గూర్చుతన్

ఆశల్ పల్లవితంబులై వెలయ సంధ్యాకాల మర్కప్రభా
కైశోరస్థితి దాల్చి భూవలయమున్ గైసేసినవ్యోద్యమా
వేశస్ఫూర్తి వెలుంగ నీ హలము వేవే దోలు మీ వీయుగ
ప్రాశస్త్యం బెదలోఁ దలంచి మహిత ప్రారంభ సంరంభివై

భోగవిమోహితంబును తమోహతమై జడయంత్రబద్ధమై
నాగరకంబు పేరిట యనాగరకం బది తన్గలంప. నేఁ
డో గృహమేధి! నిన్గొలువ నున్నది లోకము, దీని కింక నీ
నాగలియే శరణ్య మగునా! తలపోయ విచిత్ర మింతయున్

సంఘంబాక్కెడ రాజకీయమగు నస్వాతంత్ర్య మింకొక్క చ
క్కం ఘోరంబుగ నిన్నమాయకపు పక్షింగూట బంధించెబో
జంఘాలత్వము సూపి యీ ప్రబలపాశవ్రాతముల్ త్రెంచి ఉ
ల్లంఘింపంగలవా పయోదములలీలం గర్షకా నీవికన్!

వ సందేహము లేల నీకు! గనుమోయీ కర్షకా! మేఘరా
జీసంచారము లే నిరోధములు గాంచెన్ జూడు మూచక్కిసం
త్రాసం బించుక లేక వీచెడు జగత్ప్రాణుండు; మేల్గాంచి స్వే
చ్ఛాసందేశము లాలకించుకొనుమీ స్వాతంత్ర్య మేపారగన్

హేయంబైన కుజీవనం బిటుల నీ వెన్నాళ్లు సాగించె ద
య్యా యార్యుండవు నిన్ను నీ నెరుగవో యా మేఘముల్ జూడుమా
ఆయానందము నా స్వతంత్రతయు నా యౌన్నత్యమూ యీ వియు
న్నా యావేశము నీకు గ్రొత్తలగునే యావంత లోనెంచినన్

నిను నీవే తెలియంగ జాలని దశానీచత్వముల్ నట్టి వ
ట్టి నికృష్టం బగు బానిసాన నిను గట్టెంగాక యిన్నాళ్లుగా
నిను నీకున్ తెలియంగ మ్రోయు ఘనసందేశంబు లాలించినన్
వనధుల్ పూడ్చు వెపర్వతంబులును బైపైవైచి యొక్కుమ్మడిన్

కా రధికారు లెవ్వరు నొకండు ప్రభుం డన లేడు నీకు నీ
వారయ సార్వభౌముడవ యాదువు నీదగు చేతిబిచ్చ మా
ధారము వీరికెల్ల వసుధారమణుండును నీకు పెద్ద పా
లే రవనిం జరించెడి నిలింపుడ వీవు తలంప గర్షకా!

రేలు బవళ్లు నాక యిటు రెక్కలు ముక్కలు గాగ జేసి యీ
నేలను సాగుచేయు మహనీయుడ వీ విటులుండ గాలిపై
గాలిడి కూరుచుండు స్వసుఖప్రియు లైన పరాన్నభుక్కు లీ
నేలకు నాధులై నిను గణింపర దేల? కృషీవలాగ్రణీ!

లలితఘనాఘనాంత సువిలాసములన్ వెలయించుచున్ రసో
జ్జ్వలము సుధాసమంబు నగు భాగవతం బిల నాడగోరి ని
ర్మలమగు కృష్ణరూప మదె రంగముపై నిను బిల్చుచుండగా
హాలధరు డైన నీవు తడయం జనదీయెడ నో కృషీవలా !

చెవి యటు లొగ్గి చిత్తమును జేర్చి వినందగునోయి కర్షకా!
ప్రవిమల సత్య సారములు భావిశుభోదయ రమ్యగీతికల్
భువన విమోహనంబులు నపూర్వరస ప్రచుర ప్రబోధముల్
నవయుగ ధర్మముల్ ఘనఘనాఘనఘుంషణ ఘోషణంబులన్

రసముల బీల్చి క్రౌర్య మది రాజ్యము నేలగ ధర్మవల్లికల్
పసిచెడి వాడ నార్యజనసంఘము డెప్పర మైన డప్పి సొ
మ్మసిలబడన్ సమస్తమును మాడ్చి వెలింగినయట్టి చెట్ట గ్రీ
ష్మసమయ మంతరించె నిక సంతస మందగదయ్య కర్షకా!

పడమటి వైపు జూడు మదె పచ్చనిచెట్లకు పై వినీలమై
యలరెడు నాకసంబున నహో! విలువంపుగ నింద్రచాప మే
ర్పడి పలువింతరంగుల ధరాస్థలిపై వెదజల్లుచున్న ది
ప్పుడమి తనంత స్వర్గమయిపోయె గనుంగొనుమోయి కర్షకా!

ఇలపయి వర్షబిందువు లివే కనుగొమ్ము విశాలశాద్వ ల
స్థలమున నాణిముత్తెముల చందము దాలిచి నీ పదాంబుజం
బుల కభిషేక మార్చెడు ప్రభుండవు నీవని కష్టజీవ నో
జ్జ్వల చరితుండ వంచు, నతిపావనమూర్తి వటంచు కర్షకా!

నింగిని దేలియాడెడు వినీలపయోదము లీవి గాంచి స
ర్వాంగము లంటివీచు మృదులానిలు స్వైరవిహార మెంచియు
త్తుంగతరంగశోభ తులదూగు నదీరవ మాలకించి చే
యంగల కార్యమందలి రహస్యము లీవు గ్రహించు కర్షకా!

మొనలు దేరిన కోటాకు కొనలు నిగుడ
వాలు వెన్నెల వరిపైరు పండబారె
రోజు కొక క్రొత్తచాయ దేరుచును నీదు
కృషికి రవల బంగారు కిరీట మమరె!

పొలములలోన పండి పడిపోయిన యీ వరిపైరు పైడి దు
వ్వలువనిగారముల్ మెరయ, పంటవలంతిపొలంతి, వింత వ
న్నె లొలయు సంజలందు శయనించెను; కల్గినవారి యింటి కో
డలివలె, తాను గాంచెడు కడానికల్ నిజమై వెలుంగగాన్

సందె కడాని డాలు నెకసక్కెము లాడగ జాలు మైసిరుల్
జిందెడు కృష్ణకాటుకల చేల గడించిన పైడితోడ నీ
కందపు గుళ్ళపే రిడుదు నంచు వచించిన బాస లెంచి నీ
సుందరి నీకునై యెదురుచూచెడు ధాన్యము జేర్చు మింటికిన్

పండుగరోజులందు కనుపండువులై తనయింట నందముల్
పండగ గుమ్మముల్ పసుపువన్నియ లీనగ ముద్దబంతి పూ
దండల మ్రోల తమ్మివిరిదండలు చూపుల గ్రాల నీదు కై
దండ గొనంగ నున్న నిజదార కటాక్షములన్ కరంగుమా!

చిందుల్ ద్రొక్కెడు ఛంగుఛంగుమని రాసింజుట్టికందోయికిన్
విందుల్ గూర్చుచు లేగదూడలవెయుద్వృత్తప్రమోదక్రియా
మందావార్యరసప్రవాహమధురోన్మాదోత్థ కల్లోలముల్
చిందుల్ ద్రొక్కు నపూర్వనర్తనకళాసీమావధుల్ దాటుచున్

పసిడి లేదమ్మితూడుల మెసవుచున్న
రాజహంసియువోలె నీ రాసికెలన
పరకల గొరుకు నీ నందివాహనంబు
పరమ సంతృప్తిలో మన బ్రతుకు నిలిచె

పండిన పంటతో కడుపుపండిన ముద్దియతోడ వేడుకల్
నిండిన యింటితో మురువు నింపెడు పిల్లలతోడ కమ్మగా
వండిన పిండివంటలను పాల్పెరుగుల్ భుజియించి హాయిగా
పండుగ రోజులన్ శ్రమమువాయ సుఖంబుల మున్గి దేలుమా!

చేతన డాగియున్న జడసృష్టికి పుట్టుపునాదియైన యీ
ధాత్రితలమందునన్ దురవగాహములై వెలిదీయరాని యా
లోతులలోని లోబారలలో వెలుగొందు హిరణ్యరూప మే
రీతిని భూమిపై వెలువరించితివోయి కృషీవలాగ్రణీ!

మలిన భూయిష్ఠ మగు నల్లమట్టి నిట్లు
స్వర్ణముగ మార్చినట్టి నీ పౌరుషంబు
చేయగాలేదె జనుల జేజేలు గాగ
మర్త్యభువి స్వర్గజగతిగా మార్చలేదె!

అంటినవోయి యీ యరుణప్రభలు మేన
నైపోయె నీకు పట్టాభిషేక
మింద్రియంబుల నావహించిన జడతయుఁ
జీఁకటు లంతంత జెదరిపోయె

పొంగారుచుండె నుత్తుంగ రంగదభంగ
భంగంబు లెగయ నీ ప్రాణశక్తి
అగునోయి నీ సకలాంగకంబులయందు
నుత్తమ జ్ఞాన సూర్యోదయంబు

నమ్ము నామాట, నిను నీవు నమ్ముకొనుము
భావియుగ శాంత పీఠుడ వీవు, శాంతి
ధర్మమయ జీవనంబు సంస్థాపనంబు
సలుపగల వీవె నా నమస్కారము లివె !

REVIEWS

HAVE BEEN APPROVED FOR USE IN SCHOOLS
COLLEGES AND PUBLIC LIBRARIES

BY THE DIRECTOR OF PUBLIC LIBRARIES
ANDHRA PRADESH, HYDERABAD
ON SEPTEMBER 16, 1961

Tholakari is by Pemmaraju Lakshmipathi, a product of the Andhra Renaissance, who, to the great misfortune of the Andhra country, died recently and prematurely. He has contributed a few more poems like *Vasantam* (Spring) *Grishmam* (Summer). If he had had a longer lease of life, he would possibly have completed the cycle of the Indian seasons as Kalidasa did in Sanskrit and Thomson in English.

In *Tholakari* he describes the breaking of the south-west monsoon, bringing prosperity and happiness to the Indian peasant apostrophised as the saviour of the country in the democracy to come.

The style is fluent and melodious. It combines rapture with realism. The cloud imagery would not be unworthy of a Shelley and the country scenes of a Burns. The poet combines passion and melody without rhetoric, every stanza has a beauty and a power of its own. There is some repetition of the theme but the ordinary reader will not be aware of this, borne on by the swift poetic current.

—*The Indian P. E. N.*

This poetic composition of a little over 500 lines describes the coming down of the first rains and closes with a benediction on the tiller of the soil as the hero of peace. The cloud, the winds on the Godavari, the golden paddy and the like are all portrayed in intimate relationship with the tiller. In many places one is reminded of Shelley and Keats in their portraiture of nature. It is a superb piece of pastoral poetry.

—*The Hindu*

The Collection establishes in ample measure that *kavi* Lakshmipathi, but for his untimely demise, would have enriched the Andhra Renaissance with his sweet language and served the development of Telugu. Every verse in the collection bears the stamp of poetic talent.

In *Bali* the poet describes how the innocent son of the soil is exploited by the modern young-sophisticated landlord and is ruined by the vagaries of the weather.

Poli is a poor old domestic servant. The poet has earned admiration by describing the sublime ideals, hopes and aspirations welling up in the heart of Poli in the midst of her servitude.

Though *Pranayarpanam* proclaims itself an early work, it endears itself to our hearts.

Pamulavadu is one of the finest poems in the Collection which is characterised throughout by a fine poetic technique, bold and wide imagination and charming versification.

Shri A. Naga Gopala Rao deserves commendation for bringing the poetic work of the late Shri Lakshmipathi to the knowledge of Andhra.

—*The Indian P. E. N.*

Lakshmipathi had real poetic genius, but died at the early age of 44. As a piece of *homage* to his deceased friend, the Editor has brought out this nice Collection of the poet's works. It includes also some short story poems, lyrical pieces and pastoral poetry.

—*The Hindu.*

The volume of *Collected Poems* contains three long poems in narrative form - 'Pranayarpanam' 'Bali' and 'Poli' and a set of nine lyrical poems entitled 'Grishmam'. Grishmam is only the title piece of the lyrical section and with two other lyrics among the rest 'Sarvari' and 'Pamulavadu' belongs to the same kind as the earlier 'Vasantam' and 'Tholakari' a type of nature poetry in which the Poet reaches great heights of excellence. The spirit of the poet is so perfectly attuned to the beauty of Nature in its various seasons, aspects and moods that he is able to recreate for us the living presence and breath of it in highly imaginative verse.

Some of the lyrics are personal in theme and deal with the achievement and influence of literary and national heroes like Tikkana, Gandhi and Aravinda. Even here the style of the imagery and the accent of the utterance are highly poetic and sweep the reader off his feet on the tidal wave of the poet's intense feeling of worshipful admiration for the great men.

The narratives are characterised by restraint, concentration on the essentials and utter simplicity and directness in expression.

Pranayarpanam is the story of a birds' grief on the death of its partner ending in self-immolation and touching the heart and effecting a transformation in the mind of the callous and hardened debauchee who shoots it down. The theme is the power of love.

Bali is the story of ruthless exploitation of an ignorant peasant by his cruel and extortionate landlord, a powerful plea for economic justice.

Poli is the best of the lot, admirable for the vitality of the character of the heroine an old, hard-working, independent, virtuous servant-woman before whose untaught wisdom and moral stature the entire male world withers into pitiful smallness as she asserts the claim of woman for real equality in spiritual status.

Lakshmipathi's place among the greatest of the modern Telugu poets is assured and his friend Sri Naga Gopala Rao deserves the thanks of all lovers of Telugu poetry for bringing out this volume.

—*Triveni*

West Godavari is noted for its beautiful gardens and natural scenery, and late Pemmaraju Lakshmipathi who hails from the district could not escape the impression that nature had made on him. For the surging feelings of an intensely emotional character, the only outlet is poetry. And those feelings have found relief in 'Pranayarpanam', 'Bali' 'Poli' and 'Greeshmamu' and other poems collected in this volume.

Pranayarpanam is a powerful portrayal of human psychology in verse lucid and flowing.

Bali is a moving narration of the life of the poor and harassed peasant.

Poli seeks to analyse what is called 'Love' particulary between man and woman and ends in a note of warning to all men.

Greeshmamu and the rest of the collection are short poems written in easy sfrides of language.

—*The Indian Republic*

VASANTAM *P. Lakshmipathi*

The work is divided into three parts, the first being *Vasantam* wherein fine notes of expression and finer imagery can be met with. Nature in the Spring time, in all her colourful aspects has been vividly pictured out in this little work.

—The Modern Review

Pemmaraju Lakshmipathi is the major contributor with a poem on *Vasanta*. His verse bears the majesty of the classics and at the same time a new farvour, grace and beauty.

—The Hindu

CHELLAMAMBA *P. Lakshmipathi*

This is the story of a woman's *Sati* at Rayakuduru in Andhra-Desa in the twenties of the last century. Chellamamba was the young wife of Chengalvala Tammayya. At that time reformers and the Government were busy putting down *Sati*. In 1824 Chellamamba, inspite of the entreaties of the police, entered the pyre of her husband.

Pemmaraju Lakshmipathi, one of our younger poets, has told the stirring story of Chellamamba's devotion in verse worthy of his theme. Two drawings by Ankala Venkata Subba Rao fittingly illustrate the poem.

—The Hindu

భా ర తి తొ ల క రి
7 . 11 . 1943

ఇది యొక చక్కని పద్యకావ్యము. వెనుక ఒకానొకప్పుడిది భారతిలో వెలువడినదే. దానికే మరికొన్ని పద్యము లిందులో జత పడినవి,

లక్ష్మీపతి గారి కవిత్వము లక్షణ మైనది. మాధుర్యమునకు ధారా శుద్ధికిని, భావపోషణకును, అది ఆటపట్టన్నచో అతిశయోక్తి కాదు, 'వర్షాగమము-కర్షకప్రవృత్తి' ని బురస్కరించుకొని యల్లిన యీ కావ్యము పైలక్షణముల నన్నిటిని సమగ్రముగ నిండించుకొన్నది. ఈ మధురకవి యీమధ్యనే పరమపదించినాడు.

ఇదియు ఈయన రచించిన చెల్లమాంబాది ఇతరకృతులును ఈయన కవితామూర్తికి శాశ్వత స్మారకములుగా వెలయగలవని నమ్మచున్నాము.

ఆల్ ఇండియా రేడియో . మద్రాసు తొ ల క రి
26 . 1 . 1944

ఇది ఒక స్వతంత్రఖండకావ్యం, ఇందలి పద్యములన్నీ 'భారతీ' ముఖాన ఆంధ్రరసజ్ఞులు ఇంతకుపూర్వము ఖండికలుగా కాంచి ఆనందించినవే. వీనితోకూడ మరికొన్నింటినిచేర్చి ముద్దు లొలుకు ఆకారంతో 'తొలకరిని' ని ఆంధ్రలోకాని కర్పించిన ప్రకాశకులు, ప్రశంసనీయులు.

నేఁడు మన సంస్కృతిలో, మన దృక్పథంలో ఏలాంటిమార్పు గోచరిస్తుందో మన నవ్యాంధ్రసాహిత్యంలోకూడ అలాంటిమార్పే గోచరిస్తుంది. కావ్య వస్తుస్వీకరణంలోనే ఇది వ్యక్తమౌతుంది. మన నిత్య జీవితంలో మన మనుభవించే, కాంచే, దృశ్యాలు మన సాహిత్యంలో ఎప్పుడైతే ప్రతిబింబితమౌతాయో అప్పుడే మన సాహిత్యానికి గౌరవం కలుగుతుంది. ఈ 'తొలకరి' యీలాంటి సంచలనముయొక్క ఫలితమే తొలకరి లోనె వర్షాగమము అతి రమ్యంగా హృద్యంగా వుంది. ప్రాచీన వాఙ్మయంలో యీలాంటివి లేవనికాదు. అయితే వారి పంథావేరు. భారతీయులకు, అందునా ఆంధ్రులకు కర్షకుడు దైనందిన జీవితంలో సర్వత్ర ప్రత్యక్షమౌతూ వుంటాడు. అతడే మనసర్వస్వం. ఈ విషయాన్నే లక్ష్మీపతిగారు హృదయరంజకంగా, మధురంగా, వ్యక్త మొనరించారు. ఈ నవయుగంలో, ఈ శీర్షికతో బయలుదేరిన ఖండకావ్యాలు పెక్కులున్నాయి. వస్తువిషయమున వీరి కావ్యానికి ఎక్కువ సన్నిహితంగా వున్నది శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారి 'కృషీవలుడు'. 'తొలకరి'లోనే మేఘోత్పత్తిక్రమము, దాని సంచారక్రమము, శ్రీ భోగరాజువారి 'కంకణము' స్ఫురింపజేస్తూ, రమ్యంగా నడుస్తున్నది. వీరి పద్యాలన్నీ రసమయములై కొన్నిభాగాల్లో జాషువాగారి ఖండికలను జ్ఞాపకం చేస్తుంటాయి.

ప్రకృతీ, విశ్వమూ, విశ్వసౌభాగ్యము, అంతా వీరికి కృషీవలుడుగానే గోచరిస్తుంది. అంచేతేకాబోలు కృషీవలుని ప్రశంసించేటప్పుడు వీరి కవితాకుమారి, మృదుభావసంపత్తీ, సుకుమార పదలాలిత్యమూ, కమనీయ గమనమూ, కలిగి ముద్దులొలుకుతూ వున్నది. ఇట్టి మనోజ్ఞ ధారాశుద్ధి కలిగి ధ్వనిమార్గంలో విహరించే వీరి నిసర్గకవితాకుమారి ఆంధ్రుల గౌరవ మునకు గురియౌతుందని భావిస్తాను.

గ్రంథవిమర్శ : శ్రీ పి. ఆర్. పి. ప్రాన్సిసు, ఎం. ఏ.

ఆల్ ఇండియా రేడియో . మద్రాసు ఖండకావ్య సంపుటి
29 . 5 . 1949

సహృదయుల మన్ననలపొందిన లక్ష్మీపతిగారి 'వసంతాది' ఖండకావ్యములు ఆంధ్రలోకానికి సుపరిచితములైనవే. బహు పండిత ప్రశంసలకు గురియైన 'తొలకరిని' ఆల్ ఇండియా రేడియో మద్రాసు కేంద్రమునుండి ఆంధ్రలోకానికి పరిచయం చేశాను. ఒకమాటు. ప్రస్తుతం 'ప్రణయార్పణము . బలి . హోలి . గ్రీష్మాది' ఖండకావ్య సంపుటిని విమర్శించే అవకాశం కలిగి నందుకు ఆనందిస్తున్నాను.

సంపాదకుడు రచయితహృదయ మెరిగినకవి. సహృదయుడు కూడాను. కవి సంపాదకహృదయ మెరిగిన సరసుడు. అందు చేతనే ఈ ఖండికలు మనోజ్ఞమైన ఆకారంతో, రసజ్ఞులామోదించే క్రమసంపుటీకరణరూపంతో లక్ష్మీపతి స్మారకసంచికగా వెలుగు చూశాయి. ఇందలి 'అశ్రుతర్పణము' సంపాదకుల సహృదయ త్వాన్నీ, సాహితీహృదయాన్నీ నిర్మలప్రేమ తత్త్వాన్నీ, వేనోళ్ల ప్రకటిస్తుంది.

ఈ ఖండకావ్యసంపుటి నవ్యకవితాప్రపంచమున గౌరవస్థానాన్ని పొందుతుంది. ఇందలి ఖండికలన్నీ స్వయంసంపూర్ణము లైన రసవత్తరఖండ కావ్యాలు. నవ్యాంధ్రసాహిత్యంలో మానవదైనం దిన జీవితం వ్యంగ్యమార్గాలో ప్రతిబింబిత మౌతుంది. ప్రపంచా తీతమైన వస్తువర్ణనము కంటె మన అనుభూతిలోవున్న వస్తువర్ణ నమే హృద్యంగా వుంటుంది. పూర్వం కావ్యలోకాన మృగ్యమైన సామాన్యజీవితం ఈనాటి మన వాఙ్మయమున ప్రశస్తకావ్యవస్తు వుగా పరిణమిస్తుంది. భారతీయదృక్పథంలోవున్న భేదభావాలంత రించి సమదృష్టిభావోదయం కలుగుతుందని నేటి మన కావ్యసృష్టి

నిర్ధారిస్తున్నది. ఈ మార్పులు మన సాహిత్యానికి వన్నె తెచ్చాయి ఈ విశిష్టగుణములే లక్ష్మీపతిగారి ఖండకావ్యసంపుటికి శోభ కలిగిస్తున్నాయి.

కేవలం పదాడంబరమే కవిత్వమని భ్రమించిన దినాలున్నాయి. శబ్దాడంబరమే ప్రధానంగా వెలువడినరచనల్లో కవితాభావంకంటె ఛాందసత్వం అధికంగా వుంటుందేమో! క్షీణయుగంలో వెలువడిన ప్రబంధరచనలో ఛందోలంకార శబ్దాడంబరవ్యాయామమున కున్నంత ప్రాధాన్యం కవిత్వాని కున్నట్లు కనబడదు. అట్లని వ్యుత్పత్తి కవితా వికాసానికి అవసరంకాదని కాదు. ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు రెండూ ప్రధానాలే అని. అంతేకాదు. ఒకవేళ వ్యుత్పత్తి లోపించినా ప్రతిభ ఆ లోటును కప్పివేస్తుందనీ భావం. వస్త్వైక్యమూ, భావప్రాధాన్యమూ, రసవత్తతా, వస్తుసదృశమైన రచనారీతి స్వభావోక్తిమంతమైన ప్రకృతివర్ణనలు, వర్ణ్యవస్తుసాక్షాత్కారమూ కావ్యసృష్టికి ప్రధానముకానీ, కేవలసమయసిద్ధములైన ప్రబంధపణితులు కావు.

మానవ జీవితంలో వున్న సామాన్యసన్నివేశాన్ని స్వీకరించి రసవత్కావ్యసృష్టి కావించడంలో లక్ష్మీపతి గారిది అందెవేసిన చేయి. 'ప్రణయార్పణము' నందలి పక్షియుగ ప్రణయైక్యమూ, భూస్వామి క్రౌర్యకాఠిన్యరాక్షసత్వాలకు 'బలి' యైన పేదరైతు దయనీయవృత్తాంతమూ, కులహీన అహీనగుణయాటేగాక తన అసమాన సౌశీల్యసంపత్తిచే భారత క్షోణికంతా, ఆశ్రితధర్మాన్నీ దాంపత్యశుచిత్వాన్నీ ప్రబోధింపజాలినంత శక్తిసంపన్నగావచ్చునన్న 'బోలి' వృత్తాంతమూ చాటుచున్నవి, అంతేగాక పూజనీయ స్థానంలో గర్హ్యవస్తువూ, గర్హ్యస్థానములో పూజ్యవస్తువూ ఉత్పన్నమై ఉజ్జ్వలితం కావచ్చు నన్న సత్యం ఈ కావ్యాల్లో రసాత్మకంగా సర్వత్రా గోచరిస్తుంది, కరుణరసప్రధానము లైన ఈ కావ్యత్రయము నవ్యాంధ్ర సాహిత్యానికి శోభావహంగా వుంటాయి,

'గ్రీష్మము' అన్న కావ్యంలో తొమ్మిది ఖండిక లున్నాయి. ఇవి రచయిత 'రసస్పృష్టి' సామర్థ్యాన్ని ప్రకటిస్తున్నాయి. 'తిక్కన'లో నుతిపూర్వకముగా కవిబ్రహ్మ కవితామహత్త్వమెన్ని కృతార్థుడైనాడు కవి. 'మోహనోదయము'లో దశావతారమూర్తీభావమైన మహాత్ముని మాహాత్మ్యం పాఠకులు భక్త్యావేశాలలో తాదాత్మ్యం పొందే అంత శక్తిమంతంగా వర్ణితమైనది.' అరవింద యోగిలో' ఆర్యసంస్కృతి సర్వరేఖాసంపన్నంగా మూర్తిమంతమై వెలసినది. 'పాములవాడు' 'పోలి'ని స్మరింపజేస్తున్నాడు. అతని గానస్రవంతిలో అమృతం చిప్పిలుతుంది, ఆ గానామృతానికి గ్రీష్మాతపం కరుడుగట్టుతుంది, 'స్మృతిగీతము'లో యశఃకాయులైన కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు గారిని అర్హరీతిని స్మరిస్తున్నాడు కవి, విశ్వకళారూపిణి యైన 'అంబను' 'జలాంజలి' జపియించి, ఆ రసగర్భములో ఐక్యమొంద యత్నిస్తున్నాడు కవి. సృష్టికి మూలమై, మూర్తిత్రయమునకు పూజనీయమై, పరమేశ్వరునకు ప్రాణప్రదమైన ఆ విశ్వమోహనసౌందర్యరాశిని తిలకించి ఆ 'సౌందర్యలహరిలో' లీనమై మనకు అదృశ్యుడైనాడు లక్ష్మీపతి.

ఆ సౌందర్యలహరియే ఈ ఖండకావ్య సంపుటి, ఇది లక్ష్మీపతి స్మారకచిహ్నమై, ఆంధ్ర సాహిత్యమునకు అలంకారమై సహృదయరసానందమునకు స్థానమై, సారస్వతలోకమున చిరస్థాయిగ వుంటుందని ఆశిస్తున్నాను.

గ్రంథవిమర్శ : శ్రీ పి. ఆర్. పి. ప్రాన్సిసు, ఎం, ఏ,

భా ర తి
7 . 8 . 1937

కవికుమారులకుపాస్యదైవతము, ఋతురాజము నగు వసంత మీ 'వసంతము' న వర్ణితము...ఇందలి పద్యములు హృద్యములు. ధార అనర్గళము. గ్రంథము ఆమూలాగ్రము రసమయము. పత్రిక లందు ప్రకటిత పూర్వము లగు వీరి 'బలి', 'చెల్లమాంబ' మొద లగు కావ్యములు ఆధునిక కవికుమారులలో వీరికి ఉత్తమస్థానమును గడించి యిచ్చినవి. వసంత మే విషయమునను వీనికి తీసిపోదు. వసంతగానము నొనరించుట కీ కవికోకిల మత్యంతము నర మయినది.

వీ ణ
11 . 10 . 1937

చదవంగానే మధురంగా వుండడం వీరి కవితకు ప్రధాన లక్షణం. సుగుణమున్నూ. ఈ కవి రచనలన్నింటిలో 'వసంతం' చాలా సుకుమారముగా వుంటుంది. అసలు ఈ కవి రచనను ఇదే క్రొత్త దారిని పెట్టింది.' గ్రీష్మ' ఋతువుపై వీరు చేసినపద్యాలు వీరిని గొప్ప కవి అనిపిస్తాయి.

శ్రీ చింతా దీక్షితులు
20 . 7 . 1937

పద్యములన్నీ హృద్యముగా ఉన్నవి. ముఖ్యముగా 'వసంతము' ఎంతో బాగున్నది. ఈ పద్యాలన్నింటిలో వెల్వరించిన ఆస్తికబుద్ధి మెచ్చుకో దగ్గది. భాషలో కాకున్నా భావములలో 'క్రొత్త పాతల మేలు కలయిక క్రొమ్మెరుంగులు' చిమ్ముతున్నది.

భా ర తి
7 . 3 . 1939

చె ల్ల మాం బ

ఈ పుస్తకము నందు భర్తతో సహగమన మొనర్చిన ఆంధ్ర సాధ్వీమణి చరిత్రము గేయరూపమున రచింపబడినది...ఇందు కథ కవి శక్తి యుక్తులచేత గ్రంథరూప మెత్తినదిగాని లేకున్న మూడు ముక్కలలో జెప్పవచ్చును...

రెండవ యధ్యాయమునందు చెల్లమాంబ పూల పడవపైన సంసార సాగరమున దరించి స్వర్గమునకు బోవుట కవి తన యూహాప్రపంచమున సృష్టించినాడు, ఈ యధ్యాయమున కథ యొక యడుగైనను ముందుకు నడువదు. కాని పాఠకు లేమాత్ర మజాగ్రత్తగ నున్నను కవియొక్క భావనాప్రవాహమున గొట్టు కొని పోక తప్పదు. ఈ యధ్యాయములోని కవితామాధుర్య ములో తన్మయులై చెల్లమాంబను మోక్షమునకు బంపిన పాఠక మహాశయులు మూడవ యధ్యాయములోని మొదటి గేయము నందు ఎఱ్ఱటోపీలవారు సహగమనము నాపుటకు వచ్చిరని చదువ గనే మెలకువగాంచి దిగ్భ్రమతో కథావృత్తాంతము కొరకు వెను కటి పుటలను వెదుకవలసిన యవసరము రాకమానదు. ఈ రెండవ యధ్యాయమున కవియొక్క యూహాచమత్కారము తోపాటు కవితాపాటవమును దక్కిన చోట్లకన్న వన్నెమీరి యున్నది.

గేయము లన్నియును నుత్సాహపూరితములు ఆవేశములో కవి యొడలుమఱచి పాఠకులను మఱపించినాడు. యతినియమము పాటింపబడుటచే గేయము లందు నడకసొంపు హెచ్చైనది. శైలి సంస్కృతాంధ్ర పదములతో నాయాచోటులకు దగిన్నట్లున్నది.

PADMA PUBLICATIONS . ELURU

VASANTAMU

Spring

EDITED BY

A. NAGA GOPALA RAO

FIRST PUBLISHED MAY 1937
SECOND REVISED EDITION SEPTEMBER 1961

A POET OF THE SPRING

The season of Spring has been for ages the source of deep emotion and still continues to be. When we say that even the most prosaic man gets inspired, we need not stress what it means to a poet. All poetry is the outcome of an experience. When a poet looks at a thing it takes a particular shape in his perspective, and in it he sees something which others do not. Thousands of poets may sing about the same thing, but in each of them we find a novel aspect of that same thing. In outward form the poetry of every poet will be different, because his personality will be reflected in it; but if he misses what is eternal and real in any thing, he can no longer claim to be called a poet. It is something like showing the same object through glasses of different colours. The essentials do not change, but the colouring given to it will vary. The purpose of all art and of all poetry is to show eternal Truth and Beauty expressed through the outward form of Nature.

In a recent Telugu poem *'Vasantamu'* Sjt. Pemmaraju Lakshmipathi, an Andhra poet of note traces the progress of his realisation, step by step. Herein is contained the essence of his philosophy of life, the loneliness and the emptiness of all earthly attachments, the boundless joy of a higher life which cannot be compared to anything known; how man

evolves out of his limitations, and how greater realisation dawns upon him.

The poet is, at first, attracted by flowers, twigs, southern breezes, and the songs of the *Koil*. He notices that a change is coming over the whole world :

> "The old shapes, devoid of all freshness, are slinking a way like shadows, and new beauties are springing up every-where !"

> "The world is now dancing upon the swinging waves of an ocean of nectar, which fills the whole Universe like the spotless petal of a divine lotus."

> "My mind is flying away somewhere, with the song of this *Koil;* somewhere on the wings of these hill-breezes, spurning the whole world left behind, perhaps on to the banks of the divine river of Thought."

He loses himself in this joy and questions :
"Where else is heaven except here ?"

He forgets everything, fully drunk with the boundless beauty of the Spring, and says, as all drunkards do :

> "It is not a crime for a drunkard to drink this sweet honey of the flowers. I will drink and dance, and leave this world in an intoxication. I will play on my *Veena* till the strings give way, and in a single swing upon this tender leaf, I will leave behind all this world touching the far-off heavens with my toes."

Then,

> "The maiden Nature, tremulous with twigs and flowers, breaks into peals of laughter."

Suddenly, his mind's eyes are opened to a secret, to a wonder of wonders, to some picture, which, "some day, in some moment, when love was to itself yet young and warm, I painted on my heart's mirror when thoughts opened like petals of flowers."

He says :

> "So long as your delicate form was confined to my heart's darkness, these worlds seemed fogged. But now, the whole world blooms with flowers, as soon as your playful looks fall on it from the corners of your kind eyes."

The poet has a picture in his heart of his Beloved. She is not a thing which is beautiful, but Beauty Herself. She was there in his heart, perhaps, forgotten for long. He has no clear conception of her but only knows that she is there. As the Spring is coming in, with its variety and profusion, he feels that something in him is being reflected in Nature, and that is how he is reminded of the picture itself. But, even then, Nature is only a means by which he realises her beauty. So long as he could not see it reflected in Nature, it was there in a vague shape only. The Angel of Beauty is something very abstract and she has no definite shape. So, for her realisation, she must be made manifest in the world.

Poetry is not worth the name if it simply describes what is clear to the physical eye. The poet sees Beauty through Nature and describes Beauty's relation to Nature. Shakespeare would have been long forgotten, had he stopped with simply describing what happened in his days, or the customs and manners of his age. What we look for in Shakespeare is that analysis of human psychology which remains the same for all time. The customs and manners of every country and every age are imagss of an eternal Truth, reflected in that society and in that age; but they are not the very truth.

themselves. A poet uses these outward expressions of truth to get at the truth itself. And just as poetry tries to express the conception of the poet, the outward nature of things tries to express the inner truth.

This idea is very finely put by the poet :

> "You have dedicated this Nature to me which is your own wondrous poetry sweet as honey, and sung it in your inimitable melodies through so many *Koils.*"

And then again,

> "These are the very buds of your smiles which blossom so profusely on these numberless trees."

> "Your joy is expressed in every leaf and every flower upon this earth."

But, Beauty has no colour and no smell. They are all its outward manifestations :

> "I am now trying to get beyond this Natnre, painted with a marvellous display of colours, and to merge myself in the unfathomed depths of your heart, devoid of all colour."

This has been his ideal for long The *Nirguna Soundarya* is manifested in this *Saguna Prakriti.* The *Saguna Prakriti* will change. The flowers will fade away, and the freshness of the tender twigs is not eternal All beautiful things perish, but Beauty does not, because she is the *Nirguna Soundarya.* The conception of that beauty is very difficult. There are ever so many aspects of that beauty which cannot be reconciled to one another easily. The purpose of all art, poetry and philosophy is to find some relation between the various aspects of that abstract truth.

The process of realisation starts with the self. First, we have to realise what is in us and then we unite it with what is in others or in the non-self. We seek for a unifying force which knits all humanity together like a thread in a garland. So all *Sadhana* starts with realising what is perfect, beautiful, and immortal in us, and seeing it again reflected in the Cosmic Life. But these two processess are almost simultaneous. We cannot realise fully what is within us without the aid of the outside world. So when we reach the ultimate point, we realise the truth at the same moment, both in the self and the nonself.

The poet is a little confused at the variety of this beauty and is not able to see its wholeness, putting together all his impressions. He is undergoing a *Sadhana,* and with it his mind is experiencing a tremendous change.

There are many doubts and fears which a true *Sadhaka* experiences. The poet is having some vague glimpses of that eternal beauty through the Spring. If this Spring passes away, where has he to look for that beauty ? Will it disappear completely ? He feels a painful throb at the idea. He begs the Spring to come to him, to save him from this dilemma, to accept his humble offerings. But he does not get any response.

In this desperation, a truth flashes across his mind, which makes him all the more nervous :

> "You have wound me up in this cloak of life, with tiny pleasures and pains as its warf and woof, and bordered with birth and death whereas you stand above in an immortal world. Is it just, my Beloved ?"

He is limited and she is limitless. He is mortal; she is immortal. He is confined to this world.

whereas she occupies the whole Universe. What a disparity !

The poet slinks away into himself at seeing the vastness of the difference. His smallness and her greatness are very beautifully maintained throughout. He nowhere claims even a comparison. He speaks as if he is subdued to the lowest point as if he is a mere speck of water in a big ocean.

This gives us a glimpse into the philosophy of the poet himself, his attitude towards the vastness of the world, his simple-mindedness and his modesty as to his own worth.

He realises that he has also to become immortal, endless and unlimited, to be able to be united with her.

All the while the *Sadhana* is going on.

After a time he feels confident that his prayers will be heard. His love will come to him from her abode in heaven, and will take him far away from this world which is limited by space and time. They will melt into one another in some faroff regions, where even God has no power.

Again he doubts :

> "I cannot bear this immense joy in my poor weak heart. Life ! if you do not come to my rescue, my tender sister Death, knows what part to play."

Is it not a vanity on his part to aspire for union with her ? But he cannot help it. His mind is going onward, in spite of himself :

> "Who can control himself Devi ! Drunkards? Lovers ? Poets ? Of all those that enjoy your gifts and merge in devotion to you, who can restrain himself ? I will bind your sweet form to mine."

The *Sadhana* is coming to a climax. His whole being is being raised to some unknown heights, and a change is coming all over him. But his anxiety has a speed which has no comparison, not even that of the mind :

> "At the mere thought of you, my blood has been transformed into sweet honey and all mortality is giving place to immortality. But, when does that moment come when I can merge myself into thee?"

And it came :

> "Let the flowers take the freshness of my youth. Let the *Koil* inherit my music, and the cool winds my poetry. Then, in an endless ocean of joy, we both remain formless and limbless, for the one great Union which has no end."

The poet strips himself of all his mortal qualities in disgust. From those peaks of enlightenment, where his *Sadhana* has landed him, he sees everything clearly. The flowers and twigs no more interest him now that he has Beauty Herself before him - Beauty, formless and colourless, immortal endless, pervading the Universe, the ideal of all his aspirations and his poetry.

The poet has a typical way of philosophising every idea. He is very subtle, and even his expressions of love are philosophic. He is not a buoyant lover and his love-making is not spectacular. He appears to be diffident. But the depth of his feeling, the misery through the emptiness of his heart, and his fervent longing, produce such an effect on us that we ourselves feel that gap momentarily as we read the poem. He does not go on arguing but appeals to our feeling. What strikes us most is his

unaffected sincerity. But even in his diffidence there is an extravagance of feeling which makes us smile at his attitude. A mere child, he is trying to visualise something of which he knows very little, trying to build castles in the air! And so is he; and so in fact are all of us when we think of things superhuman. "Alas ! How childish we are!" we think within ourselves. We try to bring every thing into our own limitations and explain all the mystery of life with our meagre knowledge. We think our language is sufficient and we cannot conceive of anything which cannot be expressed throught it Such are we, poor human souls ! If an ant is to conceive the picture of God it will no doubt conceive God as the biggest and best ant imaginable. And man is no better. We laugh at the ant because we know its limitations and we know not our own.

There is an excellent continuity of thought throughout the poem. As the idea comes to a climax the poet's expression also improvess and when we come to the last piece, the claimax of his poetry is also reached. The last piece, undoubtedly, the best, has a whole world of thought in it. It sums up the entire struggle of man trying to emerge from out of his limitations and to merge himself in the unlimited Whole. The ease with which it runs indicates the poet's clarity of thought, and the immense possibilities of what words can ever express.

Mr. Lakshmipathi can be classed with the great poets of Andhra-Desa. And his style is as beautiful as his ideas.

PALAGUMMI PADMA RAJU, M. Sc.

TRIVENI
November 1937

వసంతము

కవికోకిల కావ్యావళి

తొలకరి

ప్రణయార్పణము

బలి

పోలి

గ్రీష్మము

చెల్లసాంబ

వసంతము

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి

శ్రీ అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు

కవిమిత్రులకు

పరిణయోపహారము

ఈశ్వర వత్సరంబున వసేందిర పెండ్లిదినాల, హేమదు
ర్గేశ్వరిపీట, కృష్ణనటియించెడుచోట, మనోహరాంగి బ్ర
హ్మేశ్వరి పాణిపద్మముగ్రహించి, తిరంబగుప్రేమసాహితీ
విశ్వము లేలుకొమ్మిక కవీ! సుకవీంద్రులు సేసలొల్కగాఁ

సుమములుగ్రుచ్చి, కెంజిగురు జొంపములఁ బరపించి,యెల్లలో
కముపయి పెండ్లిపందిరులగప్పి, వసంతుని పెండ్లికూతురై
సుమధుర మంగళప్రణయసూత్రములఁ రచియించి,మీవివా
హామునకు రాయబారముల నామని యేమని పాడుచున్నదో!

అతడు కవియట, ఆపయి యౌవనుడట
అభిలషించిన ప్రణయిని యబ్బెనంట!
అది వసంతకాలంబట ఆవిభవము
నళులా కోయిలలో పాడవలయు నంతె!

బుగ్గను చుక్కపెట్టుకొని మోమువాంచిన పెండ్లిముద్రతో
సిగ్గు సుతారపుంజిలుగు చేలపుమేలిముసుంగు తీవిలో
డగ్గరు పెండ్లికూతురు కటాక్షపు కాటుకరేక తీర్పులో
నిగ్గులు దేల్చుకోగలుగు నేరుపులెట్లు గడించుకొంటివో !

నూత్నప్రణయంపు టింద్రధనుస్సునకును
నారి నొడగూర్చి యందిచ్చినారు నీకు,
తెలుఁగు నునుకైత యలుగుసంధించి నిలిచి
యేవలపు రాజ్యములుగెల్వ, నెక్కువెడుదొ !

అలరుదోటల, తొలికారు వలపుపూల
తేనెకై, పాట లల్లుచు తిరుగునట్టి
అళికి మధుపూర్ణమగు విరియబ్బెననుచు
పాట చాలింపకోయి గోపాలరాయ !

[illegible]

ఈశ్వర. వైశాఖ శు, ౧౨
21.5.1937

పరిచయము

వసంతము కవికుమారుల యుపాస్యదేవత. ఈ దేవత మధుస్వరూపిణి, విశ్వమయి, ఇది స్థూల సూక్ష్మాకారముల ప్రకృతియంతట పలురంగులతో క్రీడింపుచున్నది. నానాదేశముల, నానాకాలముల కవివతంసులీ యమృతమూర్తిని యథాశక్తిగ నుపాసించి, దర్శించి కీర్తించి కృతకృత్యులైరి. కాళిదాసు, శ్రీనాధుడు ఓమార్, కీట్సు, షెల్లీ, రవీంద్రుడు, హరీంద్రుడు మున్నగు కవికోకిలముల యమరగానముచేతనే యీ జగత్తు అంతు పొంతులేని పాడు ఎడారి కాక నిత్యవాసంతికజ్యోత్స్నామయమగు నందనోద్యానమై "ఈశావాస్యమిదగ్ం సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్" అని తలపింపజేయుచున్నది. విశ్వవసంతమేళమున ఆంధ్రలక్ష్మి కూడ తన ప్రత్యేక కలగీతమును జేర్ప దమకించుచున్న యీ శుభముహూర్తమున ఎందరో కవికోకిలములు తమ యవ్యక్తకలస్వనము లెత్తి గానము సేయుటలో నాశ్చర్యములేదు. ఇట్టి 'కోయిలకులమునకు' చెందినవాడే యీ కృతికర్త మా పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి.

లోకము కంటబడక, తాత్కాలికములగు ధన-
కీర్తుల పొంతబోక, వినీతమయ్యును పునీతమగు పల్లె
టూరి యుపాధ్యాయ వృత్తిచే దేహయాత్ర సేయుచు
శ్రీ భారతీకృపాలబ్ధమగు సువర్ణ కవితావిమానమున
నిత్య వసంత విహారియై సౌఖ్యచు, ఆనందగీతము
లనర్గళముగ నల్లుకొనుచు, ముగ్ధబాలునివలె సర్వదా
పాడుచు, ఆడుచు, లలిత వసంతగీతికాసదృశమగు
ఆత్మజీవితముచే లోకమును మాధురీభరిత మొనరించు
ఈ మా కవిసోదరుని రసహృదయ మీ కావ్యమాలమున
ఆంధ్రలోకమున కొకింత వ్యక్తము కాగలదు. ఆంధ్ర
మహాజనులు దీనిని యథోచితముగ నాదరించి

"కలవు గంభీర వారాశిగర్భ మందు
కాంతిపుంజములగు రత్నఖను లనేకొ
వాడిపోయెడు నరుకంట బడకె మృదుల
సౌరభము లీను పూవు లెడారి నెన్నొ"

అను ఆంగ్లకవి ప్రసిద్ధనైరాశ్యగీతమును ఈ కవిసోదరుని
పట్ల నన్వర్థము సేయకుందురుగాక యని కోరుచున్నాను.

మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మ

వసంతము

దయసేయు మోవసంతా! వినూతనపల్ల
వారుణంబైన దేహంబు మెఱయ
రావయ్య యో ఋతురాజ! రాజితపుష్ప
మయకిరీటద్యుతుల్ మలసియాడ

విచ్చేయుమయ్య వేవేగ దక్షిణమంద
మారుత పకటవిమాన మెక్కి
తరలిరావోయి నిత్యానూన యౌవన
శ్రీ విశేషప్రభాజృంభితాంగ

కోకిలాలాపములతోడ, గుసుమసార
భములతోడను, భృంగగీతములతోడ
సుమపరాగంబుతోడ విశుద్ధకాంతు
లడర జనుదెమ్ము స్వాగతం బందుకొమ్ము

కొను మిదె పాద్యమల్లి చెఱకుం గడలన్ జెలువారు వారి, చే
కొను మిదె యర్ఘ్యమీకుసుమగుచ్ఛములందు స్రవించు తేనె, గై
కొను మధుపర్క మిద్ది నవకోమల పల్లవ నిర్మితంబు, నా
సన మిదె చందనార్ద్రసుమజాలవిరాజిత మిందు రమ్మికన్

తనువున హాయిగా వికసితప్రసవాళి పరాగరేణువుల్
గొనబుగ బూయువాడ గయికొమ్మిక యించుక యూడిగంబు, నీ
కనుగొనలందు జారి మెఱుగారు నొయారపు టోరచూపులన్
గొని తమిజొక్కి నూతనయుగోదయగీతిక లాలపించెదన్

వసుమతీదేవి పావన వదనసీమ
భాసిలుచునున్న నవదరహాసవీధి
వ్యక్తమైనట్టి సౌందర్యభావ మీవ
పాడుకొనియెద నీకీర్తి భవ్యమూర్తి

వ్రాసిన వ్రాతలే తిరిగి వ్రాసియు నీవు వినూత్న వైభవో
ల్లాసము లాస్యమాడగ నిలాతలముం గయిసేయజాలె, దే
రీసరివార లిట్లు రససృష్టి నొనర్ప? గ్రహించుమోయి నా
చేసిన సేవ నూతన విశేషము లేమియు లేకపోయినన్

లలితములైన పల్లవములం దిని కోయిల కూయుఁగాక, ని
ర్మలకుసుమాసవద్రవము ద్రావి మిళిందము మ్రోయుగాక, స
త్ఫలరసమానుచున్ మధురభాషలు కీరము వల్కుఁగాక, నా
కలవిదె నీవిలాసము లనంతమృదూక్తులు కూర్చి పాడగన్

వసుమతిఁజుట్టు నపార పారావార
లీలాతరంగ డోలికల నూఁగి
పరచిన పచ్చకంబళములు బాఁగుగా
వరిచేల నిటూనటూ దొరలి దొరలి

నిర్మలంబగు నేటినీటిపై నూనూగు
కెరటముల్ మొలవంగ బరువులెత్తి
పువ్వునవ్వుల మువ్వ మొలయు పూఁగొమ్మతే
గుమ్మలతో గుసగుసలువోయి

యట్టె న న్నెత్తుకొనిపోయి యరయరాని
యొక మహానందవార్ధి తీరోజ్జ్వల ప్ర
దేశమున బారవైచె దిదేటి కోయి ?
లాలితాపూర్వ కేళీవిలాసమూర్తి !

దిరిసెనపూల తెప్పలను దేల్చెడినో, విరజాజి వీవవల్
సురభిళశైత్యసారపరిశోభితసాంద్రపటీరనీరళీ
కరములు నద్దెసల్ కలయ గ్రమ్మగవీచునో, యీయదృశ్యసుం
దరమృదుదేహు డీహృదయతస్కరు డీమలయానిలుం డహో!

తరళోత్ఫుల్ల విచిత్రవర్ణయుత సంధ్యాకాలశోభల్ దిగం
తరతరంగంబుల రంగవల్లికలు దిద్దన్ నాట్యకేళీకళా
భరణంబై రసరాజ్య మెల్లకడలన్ బాలించుచున్నాడు, సుం
దరమందానిలరాజనందను డసందానందసంధాయియై.

అమృతానందసముద్రవీచికలపై నట్టిట్టు దోగాడు ఫే
నములై యీమృదుదక్షిణానిలతరంగారూఢముల్ పుష్పగు
చ్ఛము లల్లాడెడుఠీవి, యీమురిపె మీసౌందర్యలీలావిహా
రము లీలాస్యము లీయొయారములు గర్వస్ఫూర్తి వీక్షించితిన్

అల్లన నుండియుండి తగ బ్రాణము లేదెసకోజనంగ జల్
జల్లన జల్దరించెదవు చాగురె! మేనగులాబి నీరముల్
చల్లినలీల పూలువెదజల్లినయట్లు సుధాతరంగ సం
ఫుల్లవిలాసముల్ భువనమోహనలీలలు బ్రాకినట్లుగన్

అంటని యార్ద్రచందన మొయారముగాగ నలందెదార మే
నంటిన మాత్ర స్వర్గమున కల్లన నెత్తెదవా కడాని నీ
రంటిన సంజక్రొంబసిడిరంగుమిసల్ దొలుకాడ నద్దిరా
పంటవలంతి నందములె పండెనుగా నను విందొనర్చుచున్

ఏయానంద సుధాబ్ధివీచికలపై నేస్త్రీలు నర్తించు వా
రోయీ! యీమెయివొంగివాయులహరీరూపంబునన్ భూమిపై
హోయింగూర్చుచువీచుచుంటి వహహా యానందమేమందునో
రా! యొయ్యారము! హోయిరేసొగసు! సౌరభ్యంబు సేబాసహో!

ఈ సరిక్రొత్త కెంజిగురు లీ తొలిపూవుల కమ్మతావు లీ
యాసవమాధురీమహిమ లీ సకలంబు ననుగ్రహించి, కై
సేసిన యీ వసంతనవజీవన వైభవమున్ గ్రహించి, యా
యాసము విస్మరింప జనదా క్షణకాలము మానవాళికిన్!

మ్రోడులుకూడ గ్రొత్తనునుమోసులు రాజిగురించె హాయిగా
పాడదొడంగె కోకిల ప్రపంచములో నివె క్రొత్తక్రొత్తలా
జాడలుతోచు నీ నవవసంత శుభోదయవేళ నేనియుఁ
పాడుకొనంగలేని హతభాగ్యులెవో తలపోయ మానవుల్

ఔరా! నిన్నటిదాక మ్రోడులయి యేయందంబు నేచంద మే
సారస్యంబును లేని యీకుజము లీస్వచ్ఛంద సౌందర్యవి
స్ఫారప్రోజ్జ్వలమూర్తులై పుడమిపై స్వర్గంబు గల్పించె నౌ
రౌరా యెంతటి యైంద్రజాలికములయ్యా యీవసంతప్రభల్

జవ్వనపుం బిసాళికనుసైగలతో జిరునవ్వు మోవిపై
నివ్వటిలంగ క్రొత్తనెరనీటులు గోటులు చిల్కరించు, నీ
నవ్వులరాణితో ప్రణయనాటకముల్ ప్రకటింపనెంచి నా
పువ్వులరంగ డీభువనమోహను డిమ్మహి కేగుదెంచెగా

నీలనభంబుచాయ నళినీరవరంజిత పుష్పమంజరీ
జాలము లొప్ప బూచిన రసాలమహీజమునీడ బెద్ద బా
కాలవె పట్టుచుండిరి దిగంతరముల్ ప్రతిరావమీన, రాం
ఘోలున మూడుదెబ్బలును మ్రోగగసాగెను పెండ్లిగుంపులోఁ

ఆ కెలనఁ వినంజెలగె హాయి సనాయిరవంబు, క్రొత్తతా
టాకుల కమ్మతావి నిగుడఁ రచియించిన పెండ్లిపందిటఁ
చాకలివాం డ్రదే భుజము సారిచి పల్లకి పైకి నెత్తగా
నాకసమున్ దిశల్ వగులున ట్లొక పెట్టున మ్రోగెవాద్యముల్

మించున జేకి క్రొందళుకు మాసినకూసములూడ్చి పైపిరా
యించిన రంగుతో బడగలెత్తిన యందము లిన్నియున్ బనా
యించిన షోకులై బలెబలే యనిపించ ప్రమోదవార్ధి దే
లించుచునుండెబో జగములిన్నియు బూలజిగుళ్ల తెప్పలన్

చరదురు భూజశాఖల రసాలశలాటువు లూగుచుండె సుం
దరలలనా జనాలక వితానములీల జలించు పత్రముల్
సరుగుడు చెట్లజాలు సరసధ్వనులీనెడు, తావకీన భా
స్వర రసవద్విహారము సెబాసనుచున్ దలలూచి మెచ్చుచున్

భూమిని సమస్త మీయెడ సముజ్జ్వలమైన సుధాసముద్రవీ
చీమయలాస్యరంగమున జిందులు ద్రొక్కుచునున్న దార, దీ
వ్యామలకోమలాబ్జదళమట్టుల నో యమృతార్ద్రమంజుల
శ్రీమహిళామణీరసికశేఖర! స్వైరవిహారభాసురా!

కోయను గీతమందుకొని కూతకుగూత కతీంద్రియప్రమో
దాయతవార్ధివీచికల నల్లన నూయెలలూపుచున్ పికం
బీయఖిలావనిన్ విసరివేయుచునున్నది మిన్నుముట్ట, నీ
కోయిలపాటయందు జతగూర్చి హాయిగ పాడుకొందునా

కోయిలపాటతో నెచటికో చనుచున్నది నాదు డెంద మీ
వాయుతరంగడోలికల పైబడి విశ్వము దన్ని, భావమై
హాయపవాహినీతటవిహారవిలోలత జొక్కిచొక్కి యీ
షోయినషోకగా నెగిరిపోయెడి హాయి కరంగెలోకముల్.

లలిత కళావిలాసము లీలాతుల మెల్ల నలంకరింప బు
వ్వులు వికసించె జిత్రములవోలె శకుంతసతీ వితానముల్
పలుకలగాన మొప్ప సుకుమార సమీరుడు లాస్యమాడు, నీ
యిలపయిగాక స్వర్గమిక నెచ్చటనున్నది శూన్యసీమలన్ !

అనృతము దుఃఖముం జడమునంచు విసంబుమియుంగసానే! మా
హాస మృదులార్ద్రమందమలయానిలమున్ బ్రకృతీ కపోలచుం
బన సుఖపారవశ్యమది స్వర్గముకాదె, ముహూర్తమాత్రమే
యనుకొని యుంటినేని యిక నవ్వుల నేనెవరో యదెవ్వరో !

ముందున కేగుచో వెనుకబోవుజగం బిటు లుండునంతకున్
ముందని వెన్కయంచు దలపోయుట దప్పదు, నిల్చి, యీ మహా
నందసుధారసంబు చవినందినవారికి లేదుమృత్యు వీ
ముందును వెన్కకౌ గమనముల్ దమయంతన నాగిపోయెడిన్.

ప్రాకృతయోగసాధనల ప్రాణములన్ బిగబట్టి జీవి న
త్తాకలబెట్టి యెట్టి సుఖమందగనౌ, లహరీప్రమోద కే
ళీకమనీయమైన నునులేత సమీరము సోకునంత వ
ల్మీకమునుండి కుండలియ లేచెడు దా ఫణమెత్తి యాడుచున్

ఘనమగు శాస్త్రవాసనలు గాలికిదూలి చనంగ వెన్కని
ల్చిన మదియెల్ల నొక్కట సజీవలయాచ్ఛగభీర వారిధిన్
మునుగ, శరీరమే మరచిపోవుటకంటెను మోక్షమున్నె? యిం
కను మదిశంకయేల నునుగాలియలల్ పయినాడ నాడెదన్

నేలను వీడి సాములును నింగికి నిచ్చెనలున్ ఘటింపగా
బోలదె ? చాలనే ? నవసుమోజ్జ్వలితాసవసార పానలీ
లా లలితానుభోగరసలబ్ధి వహించి తళుక్కుమంచు నీ
కాలనిమిత్తదేశపరిఘావృతదుర్గము దాటిబోవగాన్

సురభిళ దక్షిణానిలము శోభిలుచున్న రసాలవాటికాం
తరమున నీడలన్ కుసుమతల్పమునన్ శయనించి, "సుందరీ
సురపతి నైతి నే నెదురుచూచెద నీ" కని యీవసంతబం
భరములు పాడిచెప్పునని వ్రాసితి నేనొక లేఖనామెకున్

చిక్కని యీసుమాసవమషీరసముం గొని ముంచి వ్రాసినా
నిక్కమలాచ్ఛపత్రమున నీవిరికేసరమే కలంబుగా
నక్కంఠియిల్ కడున్ మెరయునట్లుగ పుప్పొడి పైన జల్లినా
నక్కమలాక్షి యందుకొనునా! కడుమోటని త్రిప్పివేయునా!

రాలిన మాలతీసుమపరాగము లొల్కిన తేనెవాకలన్
దేలిననీడ లియ్యవి మదీయమనోహరమూర్తి సమ్మదో
ద్వేల వియన్నదీసలిలవేష్టిత కాంచనసైకతాళి న
న్నేలిన తావులట్లుల రహించి దహించెడు నేడు నామదిన్

త్రాగెడు జాతికీసుమసుధారస మానుట తప్పుకాదు నే
త్రాగెద నాడెదన్ పృథివిదాటెద మీటెద వాణివీణపై
తీగలు త్రెస్సిపోవ రసతీవ్రత నీచిగురాకుతీగపై
నూగెద భూమివీడి యొకయూపున స్వర్గముగాలదన్నుచున్.

ఒకయన్వేషణ కాదు సిద్ధి యిదియేదో చెప్పవే నీయలా
కికసౌందర్యకళా ప్రసూనముల రేకెత్తించి యీభూమిపై
పికగానంబయి పుష్పపల్లవములై పీయూషవర్షంబునై
యకలంకాకృతి దాల్చి పొల్చెడిని దివ్యంబై వినూత్నంబునై

ఏమనోరథసిద్ధియో యిది తలంప
బుడమి నొక సముద్రపుపోటు వోలె బొడిచె
బూలజివురుల నిలువెల్ల పులకరించి
పగలబడి నవ్వుచున్నదీ ప్రకృతికాంత !

నేటికది సత్యమగుచు ఘనీభవించె
నవ్యయౌవన ప్రణయసన్నాహవేళ
భావములు పూయ మన్మనఃఫలకమందు
నెన్నడో నేను చిత్రించుకొన్న ప్రతిమ

వివశములై స్తంభించిన
వషయవిభులు నింద్రియంబు లద్భుతగతి నీ
భువనం బొక చిత్రకళా
భవనంబై నన్ను ముంచివైచె నయారే !

ఇంత సౌందర్యలక్ష్మి తన్నేలుకొనగ
నేలుచున్నది నా నయనేంద్రియముల
నీవసంత ప్రభాభాసితావనీత
లంబు మంజుల ప్రణయానులాలనమున

రావలెను నాదు ప్రాణంబుప్రాణ మిపుడు
నను గటాక్షింప స్వర్భువనంబు విడిచి,
పోవలెను నేను నాప్రేమమూర్తి గలియ
నీప్రపంచము పొలిమేరలెల్ల దాటి

కలిసికొని యొక్కరొకరిలో కరగిపోయి
యనుభవింతు మనిర్వాచ్యమైనప్రేమ
దైవమునకైన నచట బెత్తనము లేదు
దేశకాలంబులును విడదీయలేవు

ఈమహానందసంరంభ మే భరింప
జాల దుర్బలంబైన నాస్వాంతమందు
ప్రాణమా ! నీవు నాదండ రాకయున్న
మృదుసహోదరి మరణలక్ష్మియె యెఱుంగు

నీకును నాకు గల్గు రమణీయ మృదుప్రణయైక బాంధవం
బై కళలూరు నీప్రకృతి యంతయు బూవులతో జివుళ్లతో
నోకమలాక్షి!యీశుభముహూర్తము తానయివచ్చెమించెనే
నీకుసుమాసవద్రము లింకునో, లేజివురుల్ గృశించునో

అనుమానింపకు మాలసింపకుము లభ్యంబైన సౌఖ్యంబు జే
కొనుమంచున్ వచియించు నీప్రకృతి,పైకోయంచుదీర్ఘానవహా
నని యామోదముదెల్పె నాపికము, విశ్వాంగీకృతంబయ్యె,పో
యినవెన్కన్ విలపింతువేమొ,ఫలమున్నేయప్పుడావంతయున్

తీయని తేనె లూరెడికృతిఁ బ్రకృతిఁ కృతియిచ్చినావు, నా
కీయలరుంబదంబుల లిఖించి పికస్వరమూర నీవు, దే
వీ ! యిది నీకు నాకు ముడివెట్టెడునట్టి యపూర్వబంధనం
బీమొనలేని కల్పనల కేమని యర్థము జెప్పుకొందునో !

నీచిరునవ్వు మొగ్గ లవనీస్థలిపై వికసింప లెస్సగా
పూచిన దీకుజాళి ప్రతిపుష్పరసోదయలీల, లోన నా
లోచన లేచి లోజవులలోతులు పాతులు పెల్లగించి యే
వో చిరకాలవిస్మృత శుభోద్యమలీలల ద్రవ్వి యెత్తిడిఁ

నాచెలి! నాదు నందనవనంబున దివ్యసుమాళిసౌరభ
శ్రీ చెలువార నంగుళుల జిక్కెడలించుచు నీవు నిల్వ నే
నీచెవి జేరి నీకురులనీడల మంతనమాడు జాడలే
యీచిగురాకు పూబొదల యీరమినీడల నిల్వదో చెడిఁ

నీకమనీయరూప మెద నిల్పి జపించిన యిన్నినాళ్లు లీ
లోకములెల్ల మంచుతెరలో పడిపోయెను, నేడు నీమలీ
లాకరుణావలోకనములఁ జగమెల్ల జిగిర్చె, హాయిగా
నీకనుపాపలఁ మెలగునీడలెనాకు జగంబులిన్నియుఁ

అదిగో చూతము గౌగిలించుకొని యొయ్యారంబుగానూగుచు
న్నది యామాలతి, నీముఖాంబుజముపై నర్తించు వక్రాలకం
బది నామానసవీథి బ్రాకినది యాహా విశ్వమల్లాడుచు
న్నది యాయూపులలో నిరంతరము పౌనఃపున్యలీలారతిఁ

ఒక విద్యుత్పరిఘట్టనంబుబలె నన్నూగించె నాపాదమ
స్తకముఁ ఝల్లునబుల్కరించినది నీసౌందర్యలీలామయాం
బకముల్ నాపయిఁ వ్రాలినాయెదకు స్తబ్ధత్వంబు నెక్కొల్పె,నీ
ప్రకృతింజూపి మొఱంగిపోదు విదిసంభావ్యంబె! లీలామయీ !

విసరెడుగాలిలో విసరివేసెడు కోయిలపాటలో లస
త్ప్రసవదళంబులో సుమపరాగములో లయమందిపోయి నా
యసువులు వీచులై స్వరములై పయినద్దిన తళ్కుబెళ్కులై
నుసియయి రాలుచున్నవి మనోమథనంబున జేసిప్రాణమా !

ధ్యేయము తానయై తగునతీంద్రియదృష్టిగరంగి యొక్కటై
పోయిన యోగసాధకుడువోలె, త్వదీయవసంతహాసశో
భాయుతమౌ జగత్ప్రకృతియందలి నీకళలఁ గరంగెదఁ
తోయజనేత్ర! నేడుశ్రుతితో జతగూర్చిన రాగముంబలెఁ

ఎవడాగంగల డీ వసంతమున దేవీ! త్రాగుబోతుల్, మనో
భవపుష్పాయుధపీడితుల్ సుకవితావ్యామోహలోలాత్ములీ
భువిపై నీదువిభూతులఁ గనుచు నిఁ బూజించునున్మత్తులం
దెవడానిగ్రహశాలి ? నీమధురమూర్తిన్నేను బంధించెదఁ

కలవు నీకును నా కనేకములు కాల
దేశవినిబద్ధములు రసోద్దీపితములు
నిత్యనూతనములు రమణీయము లయి
వనజలోచన ! సంబంధబాంధవములు

నీకృపావీక్షణంబుల నిఖిలజగతి
నవ్యచైతన్యలక్ష్మి తాండవము సలిపె
మానినీ! యేల భావసమాధి బూడ్చి
నను గటాక్షింప వింత యన్యాయ మున్నె!

కష్టసుఖములు పడుగు పేకలుగ, జనన
మరణములె యంచులుగ నేయు మర్త్యజీవి
తాంబరంబున నను సంవృతాత్మ జేసి
నీ వమర్త్యత నిల్చు టేనియతి చెప్పుమ!

పూవుల్ పూయు వసంతమెల్ల వృథయైపోవఁ మనఃపాత్రికఁ
భావోద్రేక మడంగి పేరుకొనగాబాహ్యాంతిరంబుల్ రసా
భావంబుఁ భజియింప నిన్ననుసరింపఁ బోలునే? నీదులీ
రావై చిత్ర్యములెల్లజూపితిక నేలా! కాలహింసాక్రియల్?

రంగులు పూసియున్న బహిరంగపు సృష్టి నతిక్రమించి, యే
రంగును లేని యాహృదయరంగగభీరతలో కరంగి, త
న్వంగి! వినీలకోమల ఘనాంతతటిల్లతవోని నీగృహ
ప్రాంగణసీమనిల్చితిని ప్రాంజలినై ప్రణయామృతార్థినై

అలరుల తేనియల్ చివురు లాపయి గోకిలకాకలీస్వనం
బులు నునుగాలివీవనలు పుష్పాడితిన్నెలు జూడజూడ ని
స్తులగతి బొల్చు నీ ప్రకృతిశోభ లివన్నియు నీవురాము, ని
ష్ఫలమనిపించెదేని తెలుపవా! తెరువేది జగంబునందికఁ?

క్రొంజిగి సోయగంబు తళుకొత్త జిగిర్చిన గున్నమావిపై
గెంజిగురాకు నోటఁగొరికెఁ, చిలికెఁ పిక మీజగంబు లె
ల్లంజెరవెట్టు గానకళలఁ ; సుముహూర్తములెంచిచూచి, పు
ష్పాంజలివట్టి నీకొరకునై యిటునిల్చితి బేరుటామనిఁ

జాలరు లల్లుచున్నవి పసందుగ బూవుల జిట్టిపొట్టి ము
త్యాలసగాలు నా జిగురుటాకుల సందుల వేపచెట్టు లీ
గాలులకమ్మతావు లొలుకఁ విడిపోయిన పూలగుత్తులఁ
వ్రాలుచు దేనెలాను మధుపంబులు పచ్చనిమాలతీలతఁ

పూచినపూలలో పురుడుపోసిన పిందెలు పేలి, తేలి, పై
వీచెడు చల్లగాలి నునువీచుల నుయ్యెలలూగుచున్న, వ
య్యా! చనుచున్నవీదినము లూరక నీకొర కెంతకాల మీ
వేచుట లీరసాలతరుబృందముచాయల నేకదీక్షగాఁ !

నీయానందము పూవులై చివురులై నిర్వేలసమ్మోహన
శ్రీలై యేలె, వసంతపుష్పమయమా సింహాసనం బిందు నీ
కై యేర్పడ్డది కొల్వుదీరు మిదె నీ కర్పించుచున్నాడ రా
జ్ఞీ! యీనా ప్రణయైకజీవితము నన్నెలందగుఁ నీకికఁ

మధువుగ మారె నీస్మరణమాత్రన మామక దేహపాత్రికఁ
రుధిరము; మర్త్యభావముతిరోహితమై యమరత్వమంది నీ
యధరసుధారసానుభవ మబ్బిననాడు, జగంబులిన్నియుఁ
మధురమరందవారినిధిమగ్నములై ననుముంచి తేల్చవే

తలిరులకమ్మతేనియలు త్రావి నిగారపు బూరజంబు పై
నలది యగాధమైన ప్రణయంబున నొండొరుగౌగిలించి, ని
ర్మల మృదుదక్షిణానిలతరంగములూయెలలూప బూల తె
ప్పలపయి దేలిపోదము ప్రపంచము ముంచిన మోదవార్ధిలోఁ

చక్కని నవ్యజీవిత వసంతసుమాసవ మారఁద్రాగి, కై
పెక్కినచిత్తవృత్తి నొరులెవ్వరినిఁ గయిగొనక తందనాల్
ద్రొక్కుచు నీవినోదములలో నిలువెల్లను మున్గిపోయి యే
నొక్కపదంబుచే భువి మరొక్కటనాకము ద్రొక్కియాడనే

అద్దమువోలెనైన హృదయంబున నీరమణీయరూపమే
నద్దితి, నీకు నాకు సరిహద్దులు లే వితర ప్రపంచపుఁ
సుద్దులు మాని నీ ప్రణయసూత్రము లేను పఠించుచుంటి నో
ముద్దియ! నేను నీవ యయిపోవుట లేతరి సంభవించునో ?

అలరుల జేరు గాత నవయౌవనమంతయు, నీ పికాంగనా
కలరవ మస్మదీయమగు గానము జేకొను గాత, మారుతా
వళి కొను గాక కైత, రసవార్ధిమునింగి యనంగవైఖరిఁ
నిలిచెదమింక శేషమయి నీవును నేను ననంతలీలలఁ

REVIEWS

THE INDIAN P. E. N.
16 . 1 . 1944

THOLAKARI

Tholakari is by Pemmaraju Lakshmipathi, a product of the Andhra Renaissance, who, to the great misfortune of the Andhra country, died recently and prematurely. He has contributed a few more poems like *Vasantam* (Spring) *Grishmam* (Summer). If he had had a longer lease of life, he would possibly have completed the cycle of the Indian seasons as Kalidasa did in Sanskrit and Thomson in English.

In *Tholakari* he describes the breaking of the south-west monsoon, bringing prosperity and happiness to the Indian peasant apostrophised as the saviour of the country in the democracy to come.

The style is fluent and melodious. It combines rapture with realism. The cloud imagery would not be unworthy of a Shelley and the country seenes of a Burns. The poet combines passion and melody without rhetoric, every stanza has a beauty and a power of its own. There is some repetition of the theme but the ordinary reader will not be aware of this, borne on by the swift poetic current.

THE HINDU
1 . 4 . 1944

This poetic composition of a little over 500 lines describes the coming down of the first rains and closes with a benediction on the tiller of the soil as the hero of peace. The cloud, the winds on the Godavari, the golden paddy and the like are all portrayed in intimate relationship with the tiller. In many places one is reminded of Shelley and Keats in their portraiture of nature. It is a superb piece of pastoral poetry.

భారతి వసంతము

7 . 8 . 1937

కవికుమారులకుపాస్యదైవతము, ఋతురాజము నగు వసంత మీ 'వసంతము' న వర్ణితము...ఇందలి పద్యములు హృద్యములు. ధార అనర్గళము. గ్రంథము ఆమూలాగ్రము రసమయము. పత్రిక లందు ప్రకటిత పూర్వము లగు వీరి 'బలి', 'చెల్లమాంబ' మొద లగు కావ్యములు ఆధునిక కవికుమారులలో వీరికి ఉత్తమస్థానమును గడించి యిచ్చినవి. వసంత మే విషయమునను వీనికి తీసిపోదు. వసంతగానము నొనరించుట కీ కవికోకిల మత్యంతము నకర మయినది.

వీణ

11 . 10 . 1937

చదవంగానే మధురంగా వుండడం వీరి కవితకు ప్రధాన లక్షణం. సుగుణమున్నూ. ఈ కవి రచనలన్నింటిలో 'వసంతం' చాలా సుకుమారముగా వుంటుంది. అసలు ఈ కవి రచనను ఇదే క్రొత్త దారిని పెట్టింది.' గ్రీష్మ' ఋతువుపై వీరు చేసినపద్యాలు వీరిని గొప్ప కవి అనిపిస్తాయి.

శ్రీ చింతా దీక్షితులు

20 . 7 . 1937

పద్యములన్నీ హృద్యముగా ఉన్నవి. ముఖ్యముగా 'వసంతము' ఎంతో బాగున్నది. ఈ పద్యాలన్నింటిలో వెల్వరించిన ఆస్తికబుద్ధి మెచ్చుకో దగ్గది. భాషలో కాకున్నా భావములలో 'క్రొత్త పాతల మేలు కలయిక క్రొమ్మెరుంగులు' చిమ్ముతున్నది.

PADMA PUBLICATIONS, ELURU